

SOTHØNA

Østensjøvannets Venner
Nr. 65 – juni 2023 – Årgang 34

Innhold

Leder 3

St. Hallvard-medaljen tildelt Amund Kveim..... 4

På oppdrag for Rusken 5

Drama – rådyr gjennom isen 6

Proletaren og pensjonisten – dikt 7

Boka om Østensjøvannet – *Tabula gratulatoria* 8

Enda en omkamp om Eterfabrikken..... 9

Ringbarkedede popler ble til insektfest.....10

Poplene felles 12

Overføringsrør for fjernvarme..... 13

Østensjøvannet i Ås..... 14

Nye arter oppdaget ved Østensjøvannet i 2022 16

Isskjæring ved Østensjøvannet..... 18

Hengebjørka – et dekorativt tre 21

Om å gå mot strømmen - kraftledningene..... 22

Bevart landskap 24

Gjennom kameralinsen - bildepresentasjon..... 26

Østensjøvannets Venner gjennom 40 år..... 28

Stadig utbygging rundt Østensjøvannet..... 32

Mink sett ved Manglerudbekken..... 34

Nytt fra Besøkssenter våtmark Oslo 35

Hjelp til truede arter og kamp mot kornell 36

Forvaltningsplanen 38

Vinterdrift av Oslos veier.....40

Isen og vinterens «jojo-vær» 41

Årets fugl 2023 – tårnseiler 42

«Kruttverket – Oslos nye kulturhus» 43

Mer om hettemåkene 44

Foreningens sothøne-logo 46

Fuglenes dag 47

Fugler ved Østensjøvannet 2022..... 48

Død toppdykker får «nytt liv»..... 49

En blågrønn visjon for byens vassdrag..... 50

Moro med overvann 51

Oppdaget forurensning eller skadde dyr?

Ved forurensning, oljeutslipp eller lignende, kontakt vann og avløpsetatens telefonvakt: 23 43 79 00 (hele døgnet!). Ser du skadde dyr som kunne trenge hjelp, ring dyre-ambulansen på 02222 (kommunal instans) eller fuglehjelpen: 911 65 789.

Østensjøvannets Venner

Postboks 77 Oppsal, 0619 Oslo

Redaksjon: Amund Kveim (ansv.red.) Leif-Dan Birkemoe (redaktør), Audun Brekke Skrindo, Tore Nesbakken, Lise M. Johansen og Grete Edholm

Layout/design: LOUD AND CLEAR AS
Grafisk produksjon: Aksell AS

E-post/nettsider:
post@ostensjovannet.no
www.ostensjovannet.no
Følg oss på facebook

Sothøna: ISSN: 1504-0615
Organisasjonsnummer: 983 034 446
Driftskonto: 7874 05 56761
Logo: Anne Durban
Opplag: 2400

Foreningens styre:

Leder:
Amund Kveim, 975 44 552
E-post: amund.kveim@ostensjovannet.no

Nestleder:
Finn A. Gulbrandsen, 481 58 776
E-post: fi-gul@online.no

Styremedlem/sekretær:
Tore Nesbakken, 970 11 340
E-post: tore-nes@online.no

Styremedlem/kasserer:
Sigrun Antonsen, 924 66 266
E-post: siant@hotmail.no

Styremedlemmer:
Leif-Dan Birkemoe, 901 25 523
E-post: dbirkemo@online.no

Lise M. Johansen, 909 14 614
E-post: lisemarry@gmail.com

Grete Edholm, 952 46 197
E-post: grete.edholm@gmail.com

Varamedlemmer:
Morten Slang, Eirik Wærner,
Tiril Andersen, Bjørn Jacobsen

Valgkomite:
Tore Nesbakken, Jenny Helen Stillerud,
Audun Brekke Skrindo

Medlemsendringer meldes til:
Eva Madsen Wærner, 902 77 686
E-post: evmad@online.no

Besøkssenter våtmark Oslo
E-post: post@vatmarkoslo.no
www.vatmarkoslo.no

Revisor: BDO AS

Medlemskontingent:
Hovedmedlem kr. 250
Husstandsmedlem kr. 20
Foreninger o. l. kr. 400
Firma/bedrift o. l. kr. 800

Konto for medlemskontingenter: 5082 07 54112

Redaksjonen avsluttet 07.06.2023

Forsidebilde: Jørn Areklett Omre / NN
Makrellterne *Sterna hirundo* i stup etter næring.
Tatt fra Bølerbekkens utløp mot vest 28.07.2022.
Canon R5 med Canon RF 100-500 mm, 1/6400 sek.

Trykksak
2041 0379

Leder:

VI ER DESSVERRE SKUFFET OG BEKYMRET

Det er åpenbart stor forskjell på valgløfter og realpolitikk. Dette er ikke noe nytt, men når vi gjør opp regnskap etter snart 8 år med «rød-grønt» byråd bestående av AP, SV og MDG, må vi si vi er både skuffet og bekymret.

Forvaltningsplanen har ligget dypt i en skrivebordsskuff i årevis og Byrådet har ikke villet behandle den. Konsekvensen er at tiltak etter tiltak blir gjennomført i strid med føringer i planen. De varslede bevilgningene til skjøtsel og investeringer har bare vært et lite blaff. Byrådet har overkjørt både Østensjøvannets Venner og til dels også Plan- og bygningsetaten i flere saker, senest ved regulering av Bogerudveien 15 og Låveveien 70.

Andre saker har hatt samme tendens, bilvei ved Manglerud skole, sykkelaktivitetsfelt ved Plogveien, gummigranulat på kunstgressbaner, unødige opparbeidede «snarveier» i naturområdene, salting, bygging av sykkelvei der Bølerbekken burde åpnes og videreføring av en midlertidig barnehage i miljøparken, for å nevne noen. Flere saker er på gang, f.eks. skoleutvidelsene på Rustad og Skøyenåsen ser også ut til å gi negative konsekvenser.

Både Byrådserklæringen og den lokale Østensjø-erklæringen har tydeligvis også havnet i en eller annen skuff. Blant positive saker kan vi nevne stans i utbygging av Eterfabrikk-tomten, men dette er bare en utsettelse. En annen positiv sak er utsettelse av Manglerudtunellen, men dette skyldes helt andre årsaker enn hensynet til Østensjøvannet. Dette er ikke godt nok, på langt nær.

Nå er det slett ikke sikkert at ting ville vært annerledes med andre partier i byrådskontorene, men verre enn dagens situasjon har vi nok ikke hatt det i foreningens 40-årige historie. Før høstens kommunevalg håper vi løftene sitter løst og at vi uansett valgutfall kan oppleve bedre tider for Østensjøvannet.

Samtidig vil vi gjerne også takke etatene, særlig Bymiljøetaten, for godt samarbeid. De enkelte seksjonene samarbeider ikke godt nok og ressursene er knappe, men det er mange dyktige folk som gjør en god jobb

Østensjøvannets Venner 40 år

Vi markerer i år at det er 40 år siden man så seg nødt til å etabler Østensjøvannets Venner. Vi retter en stor takk til initiativtakerne og de mange frivillige som har stått på i alle disse årene. Uten deres initiativ og innsats hadde området vårt sett helt annerledes ut. Vårt arbeid består i stor utstrekning i å påvirke beslutningstakere i folkevalgte organer og i etater til å ta gode beslutninger. Men det består også i å bidra til økt forståelse for naturen og dens behov blant folk flest. Viktig er det også å bidra til at alle aldersgrupper kan oppleve dette herlige området. Vi skal fortsette å bruke det, men vi skal ikke forbruke det.

Vi ønsker alle en fin sommer!
Juni 2023

Østensjøvannets Venner

Amund Kveim
Leder

St. Hallvard-medaljen tildelt Amund Kveim

St. Hallvard-medaljen tildelt Amund for hans utrettelige
kamp for å bevare naturen rundt Østensjøvannet.

Leif-Dan Birkemoe

Ordfører Marianne Borgen etter overlevering av St. Hallvard-medaljen til Amund Kveim. Foto: Sturlason/Oslo kommune.

Medaljen ble overrakt av Oslos ordfører Marianne Borgen ved en høytidelig seremoni i Bankettsalen i Rådhuset på St. Hallvard-dagen 15. mai.

Første gang i 1956

Ordføreren innledet først med litt om bakgrunnen til St. Hallvard-medaljen: - Gjennom historien har tusener av mennesker på forskjellige måter satt sitt preg på byen vår. St. Hallvard-medaljen ble delt ut første gang i 1956. Det er 159 personer som har fått medaljen siden den ble innstiftet. Den deles heller ikke ut hvert år. Blant de som tidligere har mottatt St. Hallvard-medaljen, - og som fortsatt er blant oss, - er mange til stede her i dag.

St. Hallvard-komite

Om årets tildeling fortalte ordføreren at det er forretningsutvalget i Oslo bystyre som er St. Hallvard-komite, og som beslutter hvem som skal tildeles utmerkelsen. Forretningsutvalget har også i år gått aktivt ut og spurt befolkningen til råds. Vi fikk inn mange gode forslag, på hele 59 ulike kandidater. Forretningsutvalget selv hadde også mange forslag som ble grundig drøftet.

Ordføreren ba Amund om å komme fram mens hun begrunnet tildelingen.

-I over 20 år har du ledet Østensjøvannets Venner og kjempet for å bevare naturen rundt Østensjøvannet. Du har vært, og er, en viktig stemme for lokalt miljøengasjement og et stort forbilde for mange

frivillige. Det har du gjort, blant annet ved å gi beslutningstakerne innsikt i betydningen av å ta vare på naturområder i urbane strøk, og spesielt det unike kultur- og naturlandskapet rundt Østensjøvannet med sitt store biologiske mangfold.

Østensjøvannets Venner er en viktig aktør i lokalpolitikken, både i bydel Østensjø, inn mot politiske grupper i bystyret og overfor etater og statlige myndigheter. Foreningen, med deg i spissen, har blant annet arbeidet sterkt mot utbygging i randsonene og annet som vil forringe områdets verdi. Foreningen var en pådriver for at Østensjøvannet ble fredet som naturreservat i 1992 og opprettelsen av Østensjøområdet miljøpark i 2002.

Inspirator

- Du er en imponerende inspirator, både med ditt miljøengasjement og med din mangeårige frivillige innsats i lokalsamfunnet. Frivillige fra Østensjøvannets Venner arbeider blant annet med å rydde vegetasjon og bekjempe fremmede arter i området, som et viktig supplement til kommunens innsats. Gjennom Besøks-senteret våtmark Oslo får tusenvis av Osloelever naturkunnskap og naturglede.

Unikt for en storby

For de som ikke kjenner Østensjøvannet fortalte ordføreren litt om den artsrike innsjøen som danner grunnlag for et rikt fugl- og dyreliv. Det er ganske unikt for en storby, og en hovedstad. Området omfatter i dag noen av de største gjenværende naturverdiene i Oslo.

Deretter henvendte hun seg direkte til Amund: - I Oslo by er vi heldige som har en utrettelig forkjemper for disse verdiene i deg Amund. Det krever mye av oss når natur og byliv skal virke sammen. Det er en forpliktelse hele Oslo by må ta på alvor, og da trenger vi en entusiastisk og kunnskapsrik forkjemper.

Tusen takk for din store innsats for byen!

Deretter overrakte ordføreren medalje og diplom.

Amund sa i sin takketale at han håpet dagens oppmerksomhet ville bidra til at mange vil huske at Østensjøvannet finnes og at det er så verdifullt at mange frivillig legger ned et enormt arbeid. Uten våre frivilliges innsats hadde mye sett annerledes ut. - I dag er det jeg som er den lykkelige mottager av medaljen. Det kunne like gjerne vært flere andre i våre rekker, ikke minst foreningens mangeårige leder Finn Gulbrandsen som sitter her ved bordet.

St. Hallvard-medaljen

St. Hallvard-medaljen er hovedstadens spesielle heder til personer som har gjort en verdifull innsats for Oslo kommune eller på annen måte gjort seg fortjent til byens påskjønnelse. Medaljen er Oslo bys høyeste utmerkelse, og navnet er hentet fra byens skytshelgen, St. Hallvard (ca. 1020 - 1048). *Sankt Hallvard - Helgen og Symbol* av Ole Rikard Høisæther, Orfeus Publishing AS 2020 er den første boken om Oslos skytshelgen.

På oppdrag for Rusken

Lise M. Johansen

Også i år har elevene på 4.trinn fra Østensjø, Høyenhall, Manglerud, Rustad, Nøkle vann, Abildsø, Bøler og Oppsal skole vært med og ryddet på «sine» områder ved Østensjøvannet. Ivrigt elever med godt syn ser og

finner de utroligste ting. Samtalen går om hvor mye rart som kastes og hvorfor det gjøres. Vi takker dere alle for en helt uvurderlig jobb!

Ingvild, Tobias og Solveig fra Østensjø skole gikk langs Østensjøbekken og fant sykkel, ball, rester etter fyrverkeri og mye annet de ikke visste hva var for noe. Foto: Lise M. Johansen.

Drama ved Østensjøvannet

Tirsdag 18. april om morgenen utspant det seg et drama ved Østensjøvannet.

Teskt: Finn A. Gulbrandsen Foto: June Emuna Helen og Bjørn Jacobsen.

Her begynner det å gå galt. Foto: Bjørn Jacobsen.

Kjempet for livet

To rådyr var blitt skremt og løp i full fart ut på den råtne isen. Isen sviktet. Begge de to flotte dyrene gikk gjennom isen, og de hadde ingen sjanser til å komme seg opp. En liten gjeng fotografer så dramaet fra plattformen ved Bølerbekkens os. Rådyrene kjempet for livet i ismassene og vannet. June Emuna Helen, Morten Andersen, Bjørn Jacobsen med flere var vitner til hendelsen. June forteller at hun opplevde det hele som et stort sjokk. Morten sa ganske raskt fra at brannvesenet må varsles. Han hadde telefonen sin i bilen på parkeringsplassen. June fikk da ringt brannvesenet straks sjokket hadde dempet seg. Morten dro bort til Østensjøveien for å møte redningsmannskapet.

Heltemodig

De var på plass på rekordtid med flere utrykningsbiler. Ikledd våtdrakter og med redningsutstyr dro de ut med to gummibåter og et stort flytebrett som ble benyttet under operasjonen. Etter heltemodig strev reddet brannmennene rådyrene. Den minste, en hann, ble reddet først, men var mest medtatt. Rågeita hadde skjelvnin-ger og rykninger etter at den fikk fast grunn under føttene. Ingen av dyrene greidde å stå på beina. Brannvesenets oppdrag var ikke slutt. De fant en rolig plass i sola der de fikk varmet opp rådyrene. Rågeita kom seg først av gårde. Folk fra Bymiljøetatens viltvakt kom og overtok overvåkingen av bukken. Etter en stund kom også den seg på beina og forsvant. Et drama var over.

Takk til Brann- og rednings-etatens folk

Bjørn roser June for at hun fikk ringt brannvesenet såpass fort. Begge er fulle av lovord overfor de tøffe ansatte fra byens brann- og redningsetat. De sender en stor takk til brannmennene som utførte redningsdåden. Østensjøvannets Venner slutter seg selvsagt til denne takken. Takk til fotografene for fortelling om denne hendelsen som fra en uvanlig vinkling viser hvor brutal naturen er. Denne gang endte det godt takket være heltemodig innsats fra Oslo brannvesen.

Ekstra ros til varsleren.

Vi håper rådyra slipper å oppleve noe slikt ved Østensjøvannet igjen.

Råbukken strever med å holde hodet over vannet. Foto: Bjørn Jacobsen.

Rådyra ligger og kaver i vannet. Foto: June Emuna Helen.

Tar det på alvor

Vaktkommandør i brannvesenet, Glenn Gulbrandsen, bekrefter at de var på oppdrag ved Østensjøvannet tirsdag 18. april om morgen. De fikk inn melding om hendelsen klokken 10.49 og var kjapt på plass.

Å redde rådyr opp fra isen tar vi alvorlig, sier Gulbrandsen. – Når det er usikker is kan ikke brannvesenet bare løpe uti. Vi må ha med oss hjelpemidler. Men vi kommer oss uti så fort som mulig og benytter utstyr som for eksempel et hansabrett, som er et stort flytebrett som kan være en arbeidsplattform når vi driver i overflaten, sier han.

Kilde: Nordstrands Blad.no.

Proletaren og pensjonisten

Kunne ikke dy meg
Måtte ha deg hos meg, inne
Vil gjerne holde liv i deg
så du kan stå å skinne

Du vil sikkert heller stå
blant alle dine nære
men vinteren var lang og grå,
og du er VÅR, min kjære

Tussilago Farfara,
hestehov blant venner
Et trofast lite arbeidsjern
som hele landet kjenner

Du stikker modig hodet fram
og snuser ut i været
Du viser meg din gule ham,
jeg føler meg beåret

Du sender ut et sterkt signal
om tidene som kommer
Og alt det lyset vinteren stjål
skal flomme fritt i sommer

HP

Boka om Østensjøvannet 2023

Alle som er glad i Østensjøvannet bør sikre seg denne.

Østensjøvannets Venner fyller 40 år til høsten. I den forbindelse gir vi ut en bok om Østensjøområdet miljøpark, vannet, og foreningens arbeid.

Finn Arnt Gulbrandsen

Naturfotograf Jørn Areklett Omre og en av foreningens stiftere, Finn A. Gulbrandsen vil stå for det meste i boka. Foreningens leder, Amund Kveim, og redaktøren av Sothøna, Leif-Dan Birkemoe, bidrar også med sine solide kunnskaper.

Omre og Gulbrandsen ga ut en bok om vannet i 2000 som fikk strålende kritikk, ikke minst takket være Jørns fantastiske naturbilder. Hele opplaget ble solgt ut. Jørn har mottatt en rekke priser både nasjonalt og internasjonalt.

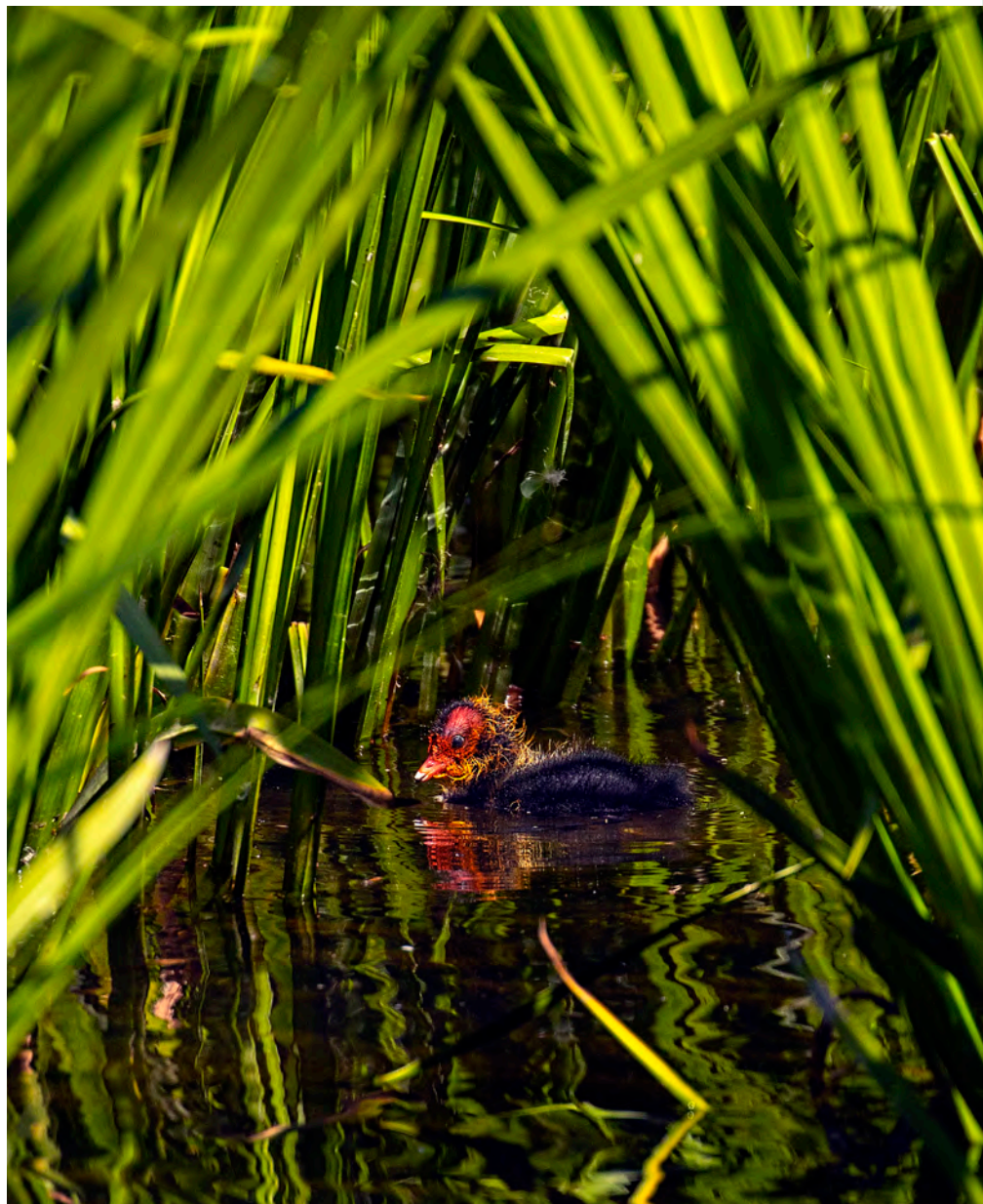
I dag sitter vi med langt større kunnskaper om vannet enn for 23 år siden, ikke minst takket være etableringen av Artsdatabanken og Artsobservasjoner i 2005 samt observasjonssiden til BirdLife avd. Oslo og Akershus. Det er også gjennomført flere inventeringer* i miljøparken med tanke på insekter, lav og mose. Fugletellingene har pågått i ytterligere 23 år siden den gang.

I 2000 beskrev vi kun syv rødlistearter, i dag vet vi at tallet er 170 (!) eller mer.

Ingen andre enn Østensjøvannets Venner sitter med denne totaloversikten om artsmangfoldet ved Østensjøvannet. Over 3600 arter er påvist innenfor det lille området på 1,5 km². I tillegg til informasjon gjennom artsdatabanken har vi hatt et tett samarbeid med biologene bak underøkelsene som er gjort i Østensjøområdet miljøpark. Gjennom boka deler vi mye av vår viten med dere alle.

Boka tar for seg bekkene til Østensjøvannet, plante- dyre- og fuglelivet i hele miljøparken der insektene kanskje er like imponerende som fuglene. Menneskene som art, ville jo ikke greid seg uten insektene.

Utfordringene med fremmede arter blir beskrevet av Amund Kveim.

Sothønekylling ved Østensjøvannet. Foto: Jørn Areklett Omre.

*inventering er i denne sammenheng undersøkelser i felt/opptelling av arter i felt.

I tillegg til Abildsø og Østensjø gård omtales også Bakkehavn og den artige linken til Freia sjokoladefabrikk. Leif-Dan Birkemoe skriver om sistnevnte gård og gravfeltet på Tallberget.

Dugnadsgjengens enorme arbeid blir selvsagt også beskrevet, og til slutt blir det en oppsummering av foreningens arbeid gjennom 40 år som Amund Kveim og Finn Arnt Gulbrandsen tar seg av.

Boka presenteres på åpent jubileumsmøte i Oppsal samfunnshus i oktober.

Tegn *Tabula gratulatoria* i boka

Boka begynner å ta form, og skal utgis i slutten av oktober i år.

Den er ment for allmennheten, for de som er glad i vannet, og de som ønsker å bli det.

Østensjøvannet er et naturdokument av internasjonal klasse. Boka vil speile dette gjennom flotte bilder og lettfattelige tekster om alt som er beskrevet i forrige artikkel i Sothøna nr. 64.

Du kan tegne en gratulasjon til Østensjøvannets Venner og boka (*Tabula*

gratulatoria) der navnet ditt blir trykket i jubileumsboka.

Betal 250 kr. til konto: Østensjøvannet 2023, kontonummer 1506.76.94527.

Send samtidig bestilling med navn og adresse til fi-gul@online.no.

Boka leveres etter avtale, i området Oslo og omegn. Bor du andre steder, tar vi kontakt og blir enige om overlevering. Frakt kommer i tillegg dersom boka må sendes i posten. Utsalgspris vil bli ca. 375 kr. så det vil lønne seg å tegne *Tabula gratulatoria*. Siste frist er 1. juli 2023.

Enda en omkamp om Eterfabrikken

Eieren av Eterfabrikken har nettopp tatt et nytt initiativ til boligbygging. Ved to tidligere anledninger er planene blitt avvist som følge av massive protester, ikke minst fra Østensjøvannets Venner. Nå planlegges det en kombinasjon av fortsatt bruk av deler av bygningsmassen, kombinert med omfattende boligbygging. Høyden blir ifølge forslaget opp til 6 etasjer over terreng.

Amund Kveim

Manglende avklaring

Da planene ble stanset i 2019 var kommunens hovedargument at man vil ha en avklaring av hvilke føringer som vil gjelde for området. Dette gjelder særlig Forvaltningsplanen 2020-2030 for Østensjøområdet miljøpark, som utrolig nok enda ikke er behandlet av Byrådet. Eterfabrikken er et av områdene som er foreslått innlemmet i miljøparken både på grunn av naturområdene, men også på grunn av kulturminnene. Men det gjelder også Kommuneplanens arealdel som heller ikke er lagt ut på høring enda. Dette betyr at det vil ta lang, lang tid før dette blir avklart. Forslagsstiller, Scandinavian Property Group er derfor alt for tidlig ute med sine planer.

Det nye forslaget innebærer rivning av disponentboligen i nord, og erstatte denne med massiv boligbygging. Den nordlige delen av eiendommen er den som ligger tettest opptil de mest verdifulle naturområdene. Dette betyr at vårt viktigste ankepunkt mot utbyggingen fremdeles er like aktuelt.

Næring eller boliger

Overordnet mener vi fremdeles at området er lite egnet for boligbygging, og at det bør forbli regulert til næringsformål. Forutsetningen er selvfølgelig at virksomheten er forenlig med nabolskapet med naturområdene og det biologiske mangfoldet. Næring fremfor boliger har mange fordeler. Dersom det kommer boliger, blir de tilstøtende naturområdene mye mer eksponert for menneskelig aktivitet, og det kommer raskt krav om felling av trær og vegetasjon for å få mer lys og bedre utsikt. Nå ligger området avstengt med gjerder, slik at det er svært lite utendørs menneskelig aktivitet på begge sider av gjerdet.

I planområdet inngår både skrenten ned mot parsellhagene, området i nord mot Bølerbekken og turveitraseen langs Bogerudveien. Denne traseen er avsatt til turvei, men foreløpig ikke opparbeidet.

I sakspapirene gir eier uttrykk for god omtanke for den kulturhistoriske bygningsmassen. Hadde det vært riktig så hadde man neppe latt bygningene stå til forfall.

Eterfabrikkens gamle bygninger med logo. Foto: Leif-Dan Birkemoe, 04.09.2002.

Vi frykter at det mest ikoniske elementet, skorsteinen på fyrhuset, er i ferd med å falle sammen.

Østensjøvannets Venner er slett ikke fornøyd med planene, selv om tidligere varianter var enda verre. Vi forventer at kommunen holder ord og avventer avklaringene før man i det hele tatt vurderer konkrete planer. Slik de nå ser ut, kan vi allerede nå varsle protester.

Ringbarkede popler ble til insektfest

Da poplene på vestsiden av Østensjøvannet ble ringbarket i 2018, startet en liten nabolagsfest. Billene som var invitert har kost seg i flere somre, og går du forbi kan du se spor etter festen som nå er over.

Teskt og foto: Tone Birkemoe, Norges Miljø- og Biovitenskapelige Universitet.

Festinvitasjon

Når et tre dør, koser gjærsopp seg i det sukkerholdige laget mellom barken og veden. Og, som vi alle vet, når gjærsopp spiser sukker dannes det alkohol. Lukten av alkohol fra nydøde trær betyr «her er det mat!» - om du er en bille som lever mellom barken og veden. Her finner vi barkbiller, men også mange arter av trebukker. På poplene ved Østensjøvannet kan vi se at ospetømmerbuk - eller *Rusticoclytus rusticus* - har forsynt seg. Larvene til denne trebukken gnager dype spor i den ytterste veden før de gnager seg videre innover i selve tømmeret. Gangene fylles med vedspen - eller insektmøkk om du vil (Bildet står på side 11) - etter at de har spist seg igjennom. Rett før larven skal forpuppe seg gnager den et hull gjennom halve barken. De voksne billene gnager seg så helt ut gjennom et rundt hull etter at de har klekket. Ospetømmerbukken liker det varmt, og den liker store stokker med grov bark. Ved Østensjøvannet har den fått begge deler og sporene vi ser er et tydelig bevis på et vellykket etegilde.

I undersøkelser fra Østmarka har vi funnet tidligere at nydøde osper også får besøk av den vedspisende smelleren *Ampedus nigrinus* og den rovlevende børstebilla *Dasystes niger*. Ingen av disse setter tydelige spor og vi kan derfor ikke si om de har vært på besøk i poplene. Det samme gjelder soppspisere som soppmarihøna *Endomychus coccineus*, mycelbilla *Agathidium nigripenne* og glansbillene *Glischrochilus quadripunctatus* og *G. hortensis* som vi også har funnet på nydøde ospetrær i Østmarka. Men mitt tips er at flere av disse har deltatt på poppelfesten. Sammen med ospetømmerbukken.

Ospetømmerbukken *Rusticoclytus rusticus*. Foto: Schutterstock

Flygehullet der den voksne billa av ospetømmerbuk har tatt seg ut gjennom barken, er ca. 5 mm bredt og rundt.

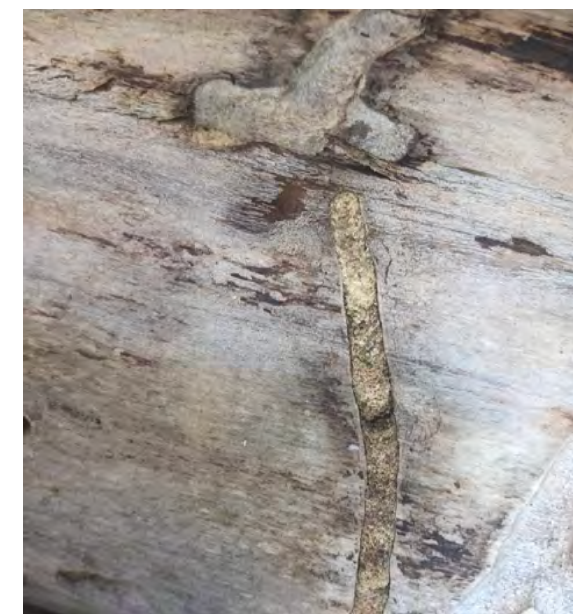
Gangene til larvene av ospetømmerbukken går delvis innover i veden og er fylt med gnagspon (= insektmøkk).

Restefest

Etter at trærne ble ringbarket i 2018 ble toppene fjernet i 2020 og mange trær ble så kuttet videre ned til korte stubber i 2023. Men fortsatt står det igjen omkring 100 trær med avkuttet topp. Planen er at de fleste av disse også skal fjernes. Noen stokker skal imidlertid fortsatt være igjen ved vannet - liggende på bakken. Og det er bra, for selv om hovedfesten er over finnes det flere insekter som dukker opp etter at ospetømmerbukken og andre sukkerelskere har fått sitt. Det er arter som lever av barkrester, sopp og ved - i tillegg til andre festdeltagere. Den flate og knallrøde sinoberbilla, som er kategorisert som nær truet på rødlista, er blant mulige gjester. Når barken har falt av, vil andre biller, fluer og mygg dukke opp. Og stakkene vil fungere som naturlige insekthotell for bier og veps. Gangene etter ospetømmerbukken gir nemlig glimrende hotellrom.

Døde trær er en viktig ressurs

I en naturlig skog vil det være store mengder av stående og liggende død ved i alle størrelser og nedbrytningsgrad. Høystubber som minner om poplene vi har ringbarket, trær som ligger med roten i været etter en vindfelling eller stokker som bare synes som opphøyde streker i tykk mose. Det er i slike skoger at arter som er avhengig av død ved har utviklet seg. Både sopp og insekter, men også planter, pattedyr og fugl. Veden kan være vokseplass, skjul, reirmateriale eller område for matsanking. Larver av ospetømmerbukken er for eksempel god føde for hakkespetter. Siden mengde død ved er lavere i produksjonsskog enn i naturlig skog har de ringbarkede poplene ved Østensjøvannet tilført en viktig ressurs for noen av disse artene. Og sørget for en nabolagsfest for biller dratt i gang av gjærsoppens alkoholproduksjon. Se også side 12.

Gangene fylles med vedspen fra ospetømmerbuk - insektmøkk - etter at de har spist seg igjennom.

Poplene felles

For om lag 60 år siden ble det plantet en fremmed treart på vestsiden av Østensjøvannet. Nå er det bare noen høystubber igjen.

Leif-Dan Birkemoe

En stakk fra trerekka fires ned på bakken 13.02.2023. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

Langs turveien på vestsiden av Østensjøvannet rett ved rasteplassen, sto det en rekke høye løvtrær som egentlig var en uønsket art i miljøparken. Det er en poppelart i samme slekt som osp, av Bymiljøetaten kalt honningpoppel, som ble plantet på 1960-tallet.

Poppel i Norge

Flere av disse trærne litt lenger mot nord ble fjernet i forbindelse med omlegging av turveien våren 2016 og for å utvide siktlinjene mot vannet. Da merket man en søtlig honninglukt fra de felte trestokkene.

Bortsett fra osp har vi ingen viltvoksende arter av poppel i Norge, kan vi lese i Store norske leksikon der det listes opp en rekke arter som plantes i parker og hager. Artene i slekten pil har honningkjertler, mens slekten poppel mangler slike kjertler. Vi må vel da anta at det var en hybrid-art som ble plantet for rundt 60 år siden.

Ringbarking

Etter oppdrag fra Bymiljøetaten startet dugnadsgjengen i Østensjøvannets Venner arbeidet med ringbarking av 3-4 popler i desember 2017. Deretter fullførte Bymiljøetatens entreprenør NCC ringbarking i 2018. Slik skulle de stå i 4-5 år til de ble tørre og kunne felles. Ved ringbarking og uttørring unngås at rotskudd vokser opp og dermed spares mye arbeid. Særlig pent må vi innrømme at det ikke har vært i tørkeperioden.

Risikotrær

I desember 2020 ble toppene av poplene kappet fordi Bymiljøetaten karakteriserte trærne som risikotrær, dvs. at man var redd for at de kunne brenne ved sterke vindkast og falle ned på turveien med fare for å treffe forbipasserende.

Høystubber

I februar 2023 fikk entreprenøren Agaia klarsignal av Bymiljøetaten til å felle resten av trerekka, dvs. drøyt 100 halve popler. Det som ble gjort var å kappe et mindre antall trær helt nede til rota, mens for flere ble det stående igjen en høystubbe som tilhold for insekter. Særlig i den søndre del virker dette litt halvferdig, noe som nok skyldes at poplene ikke var helt døde. Noen trær ble lagt på bakken som insektene kan innta og på den måten bidra til økologisk mangfold. Det er med andre ord ikke noen form for vandalisme som har pågått, men naturfaglig skjøtsel. Se også side 10.

Fra ØVVs 40 års-historie:

Overføringsrør for fjernvarme – kryssing av Østensjøvannet

Hafslund/Viken Fjernvarme la i årene 2007-2009 fjernvarmerør fra Klemetsrud til Sentrum. Konflikten mellom energiloven og naturmangfoldloven ved kryssing av Østensjøvannet fant sin løsning på Stortinget.

Leif-Dan Birkemoe

På slutten av 2007 var trasévalget for fremføring av overføringsledning for fjernvarme gjennom Østensjøområdet til behandling. Viken fjernvarme fremmet følgende forslag til kryssing over Østensjøvannet: «Kryssing kan gjøres på ulike måter, enten festet/opphengt under eller ved siden av veibru eller nedgraving i vannet». Det skulle legges to rørledninger (tur og retur) og begge rørene hadde ytre dimensjon på 710 mm, altså ganske store. Østensjøvannets Venner gikk sterkt imot denne løsning som ville medføre graving i naturreservatet og miljøparken med skade for biologisk mangfold og landskapet. Estetisk var det ikke tiltalende. Bydelsutvalget ble orientert og signerte opprop satt i gang. Dermed kom de politiske partiene på banen med enstemmig protest overfor bystyret.

Saken endte til sist i Stortinget der storingsrepresentant Einar Dørum spurte olje- og industriminister Åslaug Haga om hvordan det kunne være forenlig med regjeringens målsetting om å stanse tapet av biologisk mangfold innen 2010. Svaret

Det ble lagt to rørledninger (tur og retur) med ytre dimensjon 710 mm. Nå ligger rørene skjult uten å skade det biologiske mangfold eller er estetisk skjemmende. Foto: Leif-Dan Birkemoe, 02.02.2009.

levnet ingen tvil om at her måtte partene finne en løsning som tok hensyn til begge parter krav. Dermed ble det satt i gang en prosess der energiloven ikke kunne overstyre naturmangfoldloven.

Viken fjernvarme kom etter dette opp med en løsning, kalt styrt boring, en teknikk med langt mindre risiko for

å skade landskapet og det biologiske mangfold. Det var mer teknisk komplisert og kostnadskrevende, men både mer estetisk tiltalende og miljømessig forsvarlig.

Gevinsten med miljøvennlig fjernvarme måtte ikke tapes ved et inngrep i naturen, en logisk brist en frivillig organisasjon tok tak i. Kall det gjerne en suksesshistorie.

STØTT ØVV MED
GRASROTANDELEN
GJENNOM
NORSK TIPPING

Østensjøvannet i Ås

To naturreservater for vern av et våtmarksområde med samme navn og størrelse er trolig en sjeldenhet i Norge. Slikt kan det oppstå forvirring rundt.

Leif-Dan Birkemoe

To vann med samme navn kan tidvis skape misforståelser. Ved et tilfelle ble dette illustrert på et møte jeg var innom. På lerretet i møterommet ble kartet over Østensjøvannet i Ås vist, men møtedeltakerne fikk ikke opplysningene de satt med om Østensjøvannet i Oslo til å stemme med kartet. Jeg ble spurt om å hjelpe til med å forstå kartet. Et anstrøk av litt flau mumling kunne høres i salen da det riktige kartet kom opp. Møteleder forsøkte å forklare forvekslingen uten overbevisende argumenter.

Nordre og Søndre Østensjø gård

Man kan smile av kartfeilen, men dersom gårdene var hensikten med å vise kartet kan nok forveksling ikke være så fjern. Øst for Østensjøvannet i Ås tar Østensjøveien av fra E18 til først Søndre Østensjø og deretter Nordre Østensjø gård.

Samme vernedato

Nå er Østensjøvannet i Ås et naturreservat, med vernedato 02.10.1992, samme vernedato som Østensjøvannet i Oslo. Naturreservatene er like store, 0,33 km². Derimot ligger Østensjøvannet i Oslo høyere med 105 moh. mot vannet i Ås 89 moh. Om naturreservatene har samme navn, har Ås-vannet også et annet navn, Holstadvannet, etter gården Holstad i vest. Men naturreservatet heter Østensjøvann i ubestemt form.

Fisk og ekstremt forurenset

Etter fiskerapporter ser det ut til at ved isfiske er det gjedde som går igjen, men også abbor, mort og karuss er nevnt. Ganske så likt med Østensjøvannet i Oslo. Begge vann er ekstremt forurenset, hovedsakelig skyldes det avrenning fra jordbruket rundt vannet i Ås. Siktedybden skal være 2-5 cm. Periodisk virket vannet helt utdødd, fortelles det. Nå er bebyggelsen rundt Østensjøvannet i Ås langt mindre. Stort sett er det jordbrukslandskapet som dominerer.

Østensjøvannet i Ås er en del av Årungenvassdraget som renner ut i Bunnefjorden ved Nesset.

Våtmarksområde

Formålet med vernet er å sikre et viktig våtmarksområde med vegetasjon, fugleliv og annet dyreliv som naturlig er knyttet til området, samt å bevare et vakkert landskapselement.

Reservatet dekker et areal på 429 dekar, hvorav 97 dekar er landareal.

Vi klipper fra Statsforvalterens beskrivelse av naturreservatet:

Østensjøvann

– Naturreservatet ligger på leirslettene nord for Åsmorenen omgitt av dyrket mark. Vannet utgjør et vakkert element i kulturlandskapet. Innsjøen er grunn og svært næringsrik, og er derfor vokseplass for en variert strand- og vannvegetasjon. Her finnes flytebladplanter, sjøsivaks, takrør, vierkratt og større trær.

I nordenden av Østensjøvann finnes et relativt åpent område med kortvokst vegetasjon, der det tidligere har vært beite. Reservatet har ingen tilrettelegging for ferdsl, men det er god utsikt over området fra gang- og sykkelveien mellom Holstad og Ski. Har du med kikkert, kan du studere det rike fuglelivet på nærmere hold herfra.

fra gang- og sykkelveien mellom Holstad og Ski. Har du med kikkert, kan du studere det rike fuglelivet på nærmere hold herfra.

Et rikt fugleliv

– Østensjøvann er en viktig rasteplass for vade- og andefugler under trekket vår og høst, og en rekke sjeldne fuglearter er observert her i årenes løp. Vannet er dessuten hekkebiotop for våtmarksfugler som toppdykker, sothøne og muligens sivhøne.

Nattergal, myrsanger, rørsanger og sivsanger sørger sammen med andre, mer vanlige arter, for et mektig sangkor i sommernettene.

Det er også registrert to sjeldne øyentstikkerarter her.

Forskjeller og likheter

Østensjøvannet i Ås er mye mindre tilrettelagt for rekreasjon enn Østensjøvannet i Oslo. Befolkningsgrunnlaget er langt mindre i et typisk jordbruksområde som heller ikke har behov for å regulere ferdsel. Det er nærmest forbud mot ferdsel i området. Det gir lite slitasje på området. Ellers er det flere likhetspunkter i fuglelivet og vannkvalitet.

Bestemmelser for reservatet

Du er velkommen til å besøke naturreservatet.

Følgende bestemmelser bør du imidlertid merke deg:

- Sporløs ferdsel – legg ikke igjen søppel.
- Alle planter i vann og på land er vernet mot skade og ødeleggelse.
- Det finnes mange dyr og fugler i reservatet, og de må ikke forstyrres eller skades. Vær særlig forsiktig ved reirplasser og hiområder.
- Hunder skal holdes i bånd.
- Bruk av skytevåpen er forbudt.
- Skal du campe, telte eller bruke kamuflasjennretninger for fotografering, må du gjøre dette utenfor reservatet.
- Motorisert ferdsel til lands og til vanns er ikke tillatt. Dette gjelder også bruk av modellbåter, modellfly og seilbrett.
- I tiden f.o.m. 1. april t.o.m. 1. oktober er ferdsel bare tillatt i områdene mellom vannet og E18 (se kart) av hensyn til fuglelivet.

Kilde: Statsforvalter i Oslo og Viken.

Østensjøvannet i Ås sett fra E18. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

Takrør. Foto: Pernille Botzø

Hvit nøkkerose. Foto: Trond Haugekott. Foto midten: Pernille Botzø

Sivhøne. Foto: Trond Haugekott

Foto: Pernille Botzø

ØSTENSJØVANN NATURRESERVAT

Østensjøvann naturreservat i Ås kommune ble opprettet ved kongelig resolusjon 2. oktober 1992. Reservatet dekker et areal på 429 dekar, hvorav 97 dekar er landareal. Formålet med vernet er å sikre et viktig våtmarksområde med vegetasjon, fugleliv og annet dyreliv som naturlig er knyttet til området, samt å bevare et vakkert landskapselement.

ØSTENSJØVANN

Naturreservatet ligger på leirslettene nord for Åsmorenen omgitt av dyrket mark. Vannet utgjør et vakkert element i kulturlandskapet. Innsjøen er grunn og svært næringsrik, og er derfor vokseplass for en variert strand- og vannvegetasjon. Her finnes flytebladplanter, sjøsivaks, takrør, vierkratt og større trær. I nordenden av Østensjøvann finnes et relativt åpent område med kortvokst vegetasjon, der det tidligere har vært beite.

Reservatet har ingen tilrettelegging for ferdsel, men det er god utsikt over området fra gang- og sykkelveien mellom Holstad og Ski. Har du med kikkert, kan du studere det rike fuglelivet på nærmere hold herfra

ET RIKT FUGLELIV

Østensjøvann er en viktig rasteplass for vade- og andefugler under trekket vår og høst, og en rekke sjeldne fuglearter er observert her i årenes løp. Vannet er dessuten hekkebiotop for våtmarksfugler som toppdykker, sothøne og muligens sivhøne. Nattergal, myrsanger, rørsanger og sivsanger sørger sammen med andre, mer vanlige arter, for et mektig sangkor i sommernettene. Det er også registrert to sjeldne øyentstikkerarter her.

HVA ER VÅTMARK?

Våtmark er naturtyper hvor vann og fuktige områder utgjør en betydelig del av landskapets karakter. Dette kan f.eks. være fjære- og gruntvannsområder, næringsrike vann, sumpområder, deltaområder og myrer. De bidrar til å skape et variert landskapsbilde og til å øke opplevelsesrikdommen i naturen.

Våtmarker har ofte en rik, tildels svært rik flora og fauna, og mange plante-, insekt- og fuglearter er helt avhengige av disse naturtypene for å klare seg.

Våtmarkene er av de mest truede naturtypene vi har. De er utsatt for en rekke forskjellige inngrep som f.eks. gjennifilling, neddemming, drenering og søppelfylling.

TOPPSDYKKER *Podiceps cristatus* er en karakterart i området. Den er litt mindre og mye slankere enn en stokkand. Den er ikke en and, men en dykker. I Norge finnes den først og fremst på Jæren og rundt Oslofjorden, hvor den hekker i større, næringsrike forsøkvann. Reiset er en stor, flytende tuc. Mesteparten forlater Norge og tilbringer vinteren i Vest-Europa, men er tilbake i hekkeområdene allerede i mars-april.

Sjøsivaks

Nattergal

BESTEMMELSER FOR RESERVATET

Du er velkommen til å besøke naturreservatet. Følgende bestemmelser bør du imidlertid merke deg:

- Sporløs ferdsel – legg ikke igjen søppel.
- Alle planter i vann og på land er vernet mot skade og ødeleggelse.
- Det finnes mange dyr og fugler i reservatet, og de må ikke forstyrres eller skades. Vær særlig forsiktig ved reirplasser og hiområder.
- Hunder skal holdes i bånd.
- Bruk av skytevåpen er forbudt.
- Skal du campe, telte eller bruke kamuflasjennretninger for fotografering, må du gjøre dette utenfor reservatet.
- Motorisert ferdsel til lands og til vanns er ikke tillatt. Dette gjelder også bruk av modellbåter, modellfly og seilbrett.
- I tiden f.o.m. 1. april t.o.m. 1. oktober er ferdsel bare tillatt i områdene mellom vannet og E18 (se kart) av hensyn til fuglelivet.

ØSTENSJØVANN NATURE RESERVE

Welcome to Østensjøvann Nature reserve. The purpose of protection is to preserve a particular wetland area with vegetation, bird life and other fauna naturally related to the area. Please note the following rules for conduct:

- All plant and animal life is protected.
- Leave no traces – do not leave garbage.
- The use of motor vehicles is not allowed.
- It is prohibited to camp – NO CAMPING.
- Dogs must be kept on a leash.
- Between 1st of April and 1st of October traffic is only allowed in the area between the water and E18.

Fylkesmannen i Oslo og Akershus 2010. Utforming og tegninger: Trond Haugekott

FORVALTNING: Fylkesmannen i Oslo og Akershus, postboks 8111 Dep., 0032 Oslo
Tlf: 22 00 35 00
Internett: www.fylkesmannen.no

OPPSYN: Statens naturoppsyn Oslo
Tlf: 67121310
www.naturoppsyn.no

Kart over Naturreservatet Østensjøvann i Ås. Kilde: Statsforvalteren i Oslo og Viken.

Nye arter oppdaget ved Østensjøvannet i 2022

Denne gangen kan vi først og fremst lene oss til undersøkelsen av søndre del av Slora, Vassenga, Bogerudenga og Nordre Langerud, *fire av områdene som Bymiljøetaten og Østensjøvannets Venner har skjuttet gjennom slått. Etter oppdrag fra Østensjøvannets Venner inventerte botaniker Anders Often nevnte slåtteområder sommeren 2022.

Finn Arnt Gulbrandsen

Planter

Often fant flere marikåper som trolig skjuler seg under betegnelsen *Alchemilla* sp. i Wesenbergs store undesøkelse på 90-tallet. Disse ble ikke artsbestemt med unntak av fløyelsmarikåpe *Alchemilla glaucescens*.

Her er de «nye» marikåpene som Often fant: beitemarikåpe *Alchemilla monticola* (1), glansmarikåpe *Alchemilla micans* (2) og engmarikåpe *Alchemilla subscrenata* (3). Siste funn av glansmarikåpe som er lagt ut i artsdatabanken er fra 1944! Førstnevnte ble funnet både på Vassenga, Bogerudenga og Nordre Langerud. Glansmarikåpe på de to sistnevnte og engmarikåpe på sistnevnte. Som de amatørerne vi er, aner det oss ved å se på bildene at marikåpene kan være vanskelig å skille fra hverandre. Artene tilhører rosefamilien.

Smårapp *Poa humilis*, grasfamilien (4) ble også funnet av Often. Planten står oppført på fremmedartslista under kategorien «ingen kjent risiko» for spredning.

Trådrapp *Poa angustifolia*, grasfamilien (5) ble funnet på Bogerudenga. De nevnte «rappene» som tilhører grasfamilien, er vanlige, men altså påvist for første gang i miljøparken.

Liguster *Ligustrum vulgare* (6), en busk tilhørende oliventrefamilien, ble funnet ovenfor Bogerudenga ved en knaus. Den får saftige bær som spres med fugl. Slik har den åpenbart havnet her. Arten finnes først og fremst rundt Oslofjorden der den har stabile forekomster, i edelløvskog, skogkanter og i krattsamfunn. Forekomstene i Sørøst-Norge

er sterkt isolerte. Arten drar nytte av temperaturokninger.

Aksveronika *Veronica spicata* (7) ble i fjor sommer funnet på Oppsalskrenten av Gaute Eiterjord. Planten tilhører kjempefamilien. Den vokser først og fremst i søndre del av kambrosilurfeltet på Østlandet. Den er rødlistet som sårbar (VU). Et meget spennende funn som dessverre ikke er validert.

Insekter

Endomychus coccineus (8) fra familien soppmariehøner ble funnet ved Lilleskogen av Svein Joar Horve fjor vår. Soppmariehønene er selvsagt i slekt med mariehøner. Bildet forteller om størrelsen på billearten. Arten er vurdert som livskraftig. Funnet er ikke validert.

I juni i fjor gjorde Truls Aas fra Statsforvalteren tre funn av vepsearten sumpmaskebie *Hylaeus pectoralis* (9) på Sjøli. Den er rødlistet som nær truet. Kun ti funn er gjort av arten i Norge, derav tre ved Østensjøvannet. Dette er den første observasjonen av sumpmaskebie i Oslo! Forsker Markus Arne Sydenham fra NINA artsbestemte funnet, så vi antar at dette er temmelig sikkert, selv om det formelt sett ikke er validert.

Sluttord

Generelt kan vi si at boligbygging i randsonen vil bidra til å svekke arts mangfoldet i miljøparken gjennom slitasje. Det sier seg

selv. (jfr. nærområdene til byggesonen i marka). Vårt ønske er at byens politikere burde være stolte over å ha et slikt område i hovedstaden, istedenfor å godkjenne inngrep eller bygging kloss inntil miljøparken. Foreløpig holder området stand, men vippepunktet kan fort overskrides, hvilket det allerede har gjort for en del arter. Det er trist for alle unge som får sin biologiundervisning i miljøparken.

- 1) Beitemarikåpe *Alchemilla monticola*. Foto: Kristin Vigander.
- 2) Glansmarikåpe *Alchemilla micans* Foto: Len Washington Creative Commons 3.0. CC BY-SA 3.0. <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/no/>. Bildet er lastet ned fra Snl
- 3) Engmarikåpe *Alchemilla subscrenata* Foto: Kristin Vigander.
- 4) Smårapp *Poa pratensis* ssp. *Subcaerulea*. Foto: Kristin Vigander.
- 5) Trådrapp *Poa pratensis* ssp. *Angustifolia*. Foto: Jan Wesenberg. Bildet er lastet ned fra Plantefotoarkivet til Norsk Botanisk Forening. https://nhm2.uio.no/botanisk/nbf/plantefoto/Poa_pratensis_angustifolia.htm
- 6) Liguster *Ligustrum vulgare*. Foto: Kristin Vigander.
- 7) Aksveronika *Veronica spicata*. Foto: Kristin Vigander
- 9) Sumpmaskebie *Hylaeus pectoralis*. Foto av funnet gjort ved Østensjøvannet: Truls Aas.
- 8) *Endomychus coccineus*. Foto fra Østensjøvannet: Svein Joar Horve.

*Vassenga, fuktenga nord for Bolerbekkens nedre del og Nordre Langerud, blomsterenga vest for Rustadfeltet er slått i en del år av Bymiljøetaten. Spesielt sistnevnte blomstereng begynner å bli skikkelig fin. På Slora, fuktenga helt i nord, en del slås av Østensjøvannets Venner og en del av Bymiljøetaten. Bogerudenga går opp fra Rustadfeltet mot Bogerud og den er slått to år av Østensjøvannets Venner før Bymiljøetaten overtok i fjor.

Isskjæring ved Østensjøvannet

Besøkssenter våtmark Oslo og Østensjøvannets Venner arrangerte søndag 19. februar en isskjæredag ved et islagt Østensjøvann. Noe skjæring i isen ble det ikke. Råk i isen er ingen god ide slik ferdselen da var på vannet. Men visning av redskap fra den gang det virkelig ble utført god gammeldags isskjæring er imponerende nok. Særlig den lange grove sagen gjør inntrykk.

Leif-Dan Birkemoe

Isskjæring på Østensjøvannet i 1901. Personen til høyre på bildet skal være Alfred Pettersen (Alfred i Kroken) fra husmannsplassen Kroken som i 27 vintre deltok med isskjæring for Søndre Skøyen gård. Foto: Wilse.

For over 100 år siden, før kjøleskapets og fryserens tid, var naturis løsningen når øl og melk trengte kjøling. Fra dammer og innsjøer rundt Oslofjorden ble det hentet is til bryggerier, meierier, fiskemottak og private husholdninger. Eksport til Europa og enda fjernere steder var også en del av virksomheten. Det er ikke kjent at is ble eksportert fra Østensjøvannet, men levering av is til et bryggeri som eksporterte øl er nylig sannsynliggjort¹. Christiania Aktiebryggeri i Åkebergveien, grunnlagt i 1872,

var blant bryggeriene i Oslo som eksporterte øl og som tidlig fikk is fra Østensjøvannet. Det mange av våre tilhørere hadde fått med seg var utskjæring av figurer som kunstverk av is. Men det tilhører vår tid.

Isblokker på 80 – 100 kg

Fra omkring 1860 til ca.1925 var det kommersiell utnyttelse med skjæring av is på Østensjøvannet i tillegg til gårdeiernes eget forbruk. Dersom isen ble holdt ren for snø fikk den vanligvis en tykkelse på over

24” (ca. 62 cm) samtidig som den var klar og gjennomiktig. Men skjæringen kunne begynne allerede når isen var 30 cm. Tunge var isblokkene, ofte kunne de veie 80 – 100 kg. Det krevde god rygg og sterke armer.

Isfondet

Østensjøvannet tilhørte gårdene rundt vannet som hadde rett til å skjære is. Det omfattet den gangen gårdene Østensjø søndre og nordre, Oppsal søndre og nordre,

Søndre Skøyen, Søndre Manglerud, Abildsø søndre og nordre samt Lille Langerud. Det var eierne i den nordlige enden av vannet som fikk utnyttet denne fordel best på grunn av den lette adkomsten. Grunn-eierne ble enige om at inntektene ved salg av is skulle deles etter et vedtatt forholdstall, mens halvparten av salgsinntekten skulle avsettes i et felles fond – «Isfondet» – også kalt «Østensjøfondet» - som skulle brukes til rensing av utløpet (Østensjøbekken), forbedre fiskebestanden og andre nyttige tiltak til vannets beste.

Kjøp og salg av isrett

Isretten var også gjenstand for kjøp og salg. Christiania Aktiebryggeri kjøpte i 1878 Søndre Oppsals isrett for hundre kroner årlig i ti år. I 1907 solgte Søndre Oppsal sin isrett til Søndre Skøyen som fikk satt opp flere store ishus på nordøstbredden, omtrent der Haakon Tvetters vei nå kommer ned ved Østensjøveien. Her lagret gårdsfolkene is for senere salg, resten kjørte de til byen mens det ennå var skikkelig vinterføre. Søndre Skøyen kjøpte senere også Nordre Oppsals isrett.

100 hestesleder

Istrafikken var i sin tid ganske livlig, ikke bare til bryggeriene, men også til meierier og til privatbruk i isskap. Trafikken med is kunne på vintertiden ofte bli til stor sjenanse for den alminnelige ferdsel. Lensmannen fikk en gang klage på at over 100 hestesleder passerte i løpet av en dag. På den annen side var skjæring og transport av is en kjærkommen ekstraintekt for både husmenn og dagarbeidere på denne tid av året. Alfred Pettersen (1876-1966) – også kalt Alfred i Kroken - var en av husmennene på Søndre Skøyen gård der han jobbet i over 50 år og drev med isskjæring i 27 vintre. Han bodde på plassen Kroken, (derav veinavnet Skøyenkroken) på bare et lite rom og gruekjøkken. På kjøkkenet ble det satt opp køyer til arbeidskamerater i den tiden isskjæringen pågikk.

Overgang til kunstig is

Men tidene endret seg. Etterspørselen etter is opphørte etter hvert. Bryggeriene som var de eneste større kunder, anskaffet seg frysemaskiner, og gikk over til kunstig is. Privatforbruket betydde lite. I tillegg advarte helsemyndighetene mot bruken av is fra Østensjøvannet på grunn av den økende boligbygging rundt vannet som medførte kloakkutslipp i tilførselsbekkene.

Leder i Østensjøvannets Venner Amund Kveim viser frem issagen. Først må det spettes og hugges hull på isen før sagen kan benyttes. Tykkelsen på isen ble målt til 40 cm omtrent på dette stedet noen dager tidligere. Altså greit å sage blokker. Foto: Leif-Dan Birkemoe, 19.02.2023.

Isskjæring – en forholdsvis godt betalt jobb

Det fortelles om en rappkjøftet skomaker som tok seg jobb som isskjærer på Østensjøvannet, en forholdsvis godt betalt jobb.

En dag stoppet det opp en kjøredning oppe i veien, og en litt tilårskommen dame av den omsorgsfulle typen steg ut for å se hva folkene holdt på med der ute på isen. Da hun skjønnte at hun her var kommet til opprinnelsesstedet for all den deilige kalde isen som hele sommeren igjennom skaffet kulde i isskapet, fikk hun lyst til å se nærmere på hvordan isskjæringen gikk for seg. Hun studerte vel og lenge. Så ropte hun over til skomakeren: – Hør her min gode mann. Hvor mye kan du tjene på dette arbeidet. – Å det er ikke så mye det. To kroner dagen når det ikke er altfor kaldt. – To kroner dagen, stakkars menneske. Sannelig skal du få en krone av meg. – Å, meg er det ikke farlig med, mente skomakeren, med et lurt glimt i øyekroken. – Da er det verre med kammeraten min som står nede i vannet og holder i den andre enden av saga. Men da ble damen for alvor rystet: – Du vil vel ikke si at det står en mann nede i vannet også? – Jo, såmen gjør det det. Hvordan skulle jeg ellers mestre denne tunge saga? – Ja, da må sannelig også han få en krone. Hvorpå hun vinket skomakeren til seg og ga ham to kroner. Skomakeren takket på begges vegne, og i det han gikk, la han til: – Nå skal kameraten min bli glad, for nå blir det råd til en kvarfull tobakk. Jeg ser han sitter nede på bonn og kaldrøyker.

Kilde: En forstad vokser frem. Bryn vel gjennom 40 år. Bryn 1951.

¹ Aftenposten Historie nr. 3, 2023, side 13: «Ante ikke at Norge hadde sendt øl til alle verdensdeler».

Ishusene ble revet ned. På sommertiden var de enkelt tilgjengelige for omreisende som lett kunne komme til å sette fyr på sagflisen, brukt til isolasjon av isen.

Demonstrasjon

Gårdsdriften opphørte på de fleste gårder noen år etter siste krig. Dermed også all melkeproduksjon. Siste gang det ble skåret is til kjøling av melk var i 1953, året da Søndre Skøyens gårdsdrift med kuer opphørte. Etter det har det bare vært skåret is et par ganger i undervisningssammenheng og for demonstrasjon – teknikken med isskjæring har fått et lokalhistorisk tilsnitt.

I Sothøna nr. 26, *Isskjæring, faget som ikke er glemt* og i nr. 36 *Isskjæring før kjølemaskinens tid*, er det mer info om isskjæring.

Demonstrasjon av isskjæring i sørenden av Østensjøvannet på Verdens Vanddag i mars 2003. Det er Ragnar Høvik som drev Oslo Ismagasin helt fram til 1968 som viser sin iserfaring fra isdammen på Årvoll. Foto: Leif-Dan Birkemoe, 22.03.2003.

**OPPSAL
SAMFUNNSHUS
SELSKAPS – OG
MØTELOKALER**

**OPPSAL
SAMFUNNSHUS**

**I
bydelens
hjerter**

Vetlandsvn. 99/101 - 0685 Oslo
Tlf. 23 12 65 40

Lyse og trivelige selskaps- møte- og konferanselokaler til leie på dag og kveld. Vi har lokalalternativer som kan dekke fra 10 til 150 personer.
www.oppsalsamfunnshus.no

Det siste vers?

**Nei, ikke Ibsens siste vers.
Heller ikke siste vers av «Ja, vi elsker».
Det gjelder sanglerkas siste skrik.**

Antall sanglerker som jubler høyt i sky i Norge har blitt mer enn halvert de siste 50 år. Mer enn en tredjedel av våre norske fuglearter står på den nasjonale rødlista over trua arter.

Vi kan ikke vente på sanglerkas siste vers, siste strofe.
– **Da er det for sent!**

Hjelp oss med å verne om naturen og fuglelivet. BirdLife Norge tilhører verdens største grasrotbaserte naturvernorganisasjon. Meld deg inn nå.
– **Ikke vent til det er for sent.**

oa.birdlife.no
– Vi tar fuglevern på alvor!

 BirdLife
NORGE | avdeling Oslo og Akershus

Hengebjørka – et dekorativt tre

Av Norges tre bjørkearter er hengebjørka nesten å regne som et prydtre når det har nådd en viss høyde på et åpent sted.

Leif-Dan Birkemoe

Rundt om i miljøparken er det flere store hengebjørker (*Betula pendula*) eller lavlandsbjørker, som er en av tre bjørkearter vi finner i Norge. De to andre artene er bjørk (*Betula pubescens*), tidligere også kalt vanlig bjørk, og dvergbjørk (*Betula nana*).

Hengende greiner

Hengebjørka er den største av bjørkeartene, ofte med en vid og oval krone med

grasiøst hengende greiner. Vanligste høyde er mellom 7 og 20 meter, omtrent slik som trærne i miljøparken. De flotteste eksemplarene finner vi ved Vadedammen og langs turveien på østsiden av vannet der særlig ett eksemplar utmerker seg. På slåtteeenga Sjøli ved bakken opp til Manglerud skole finner vi noen eksemplarer som står fritt på den åpne enga.

Liker lysåpne arealer

På alle de nevnte steder har hengebjørka rette, høyreiste stammer og greiner som vokser skrått oppover. Karakteristisk er de lange kvistene som henger ned fra greinene der de som henger nederst nesten berører bakken. I den høyden er det enkelt å studere raklene, gjerne i enden av kvisten. Hann- og hunnraklene sitter på samme tre (sambu). Hengebjørka liker lysåpne arealer, noe vi kan få et godt inntrykk av ved voksestedene rundt vannet.

Hybridiserer

Alle de tre bjørkeartene kan hybridisere. Dette har skapt en rekke genetiske varianter med overgangsformer. Derfor kan det ofte være vanskelig å finne ut hvilken art et bestemt tre tilhører. I statusrapporten om natur- og kulturkvaliteter fra 2007 er hengebjørk ikke spesifisert, der omtales kun bjørk. Trolig er de fleste bjørketrærne i miljøparken hengebjørker og vokser gjerne sammen med selje, osp og gråor slik vi gjerne finner den på Bogerudmyra der dugnadsgruppen har felt en del bjørk for å bedre lysforholdene.

Bjørk sprer pollen gjennom lufta. Som kjent er mange allergiske for pollen fra raklene. Bjørk er det mest brukte treslaget til fyringsved, andelen ligger på 75-90 prosent av den produserte veden i Norge.

Bjørkas navn

Bjørk er et gammelnorsk ord som er beslektet med *bjart* som betyr *lys, skinnende*. Derfor er nok de lysende, hvite partiene på stammen opphavet til bjørkas navn.

Kilder:
Trær i Norge av Arnodd Håpnes, J. M. Stenersens Forlag AS, annet opplag 2019. Store norske leksikon.

Hengebjørk ved Sjøli.
Foto: Leif-Dan Birkemoe, 14.05.2023.

Kvistene henger som et slør ned fra greinene. Hannraklene trekker kvistene ned.
Foto: Leif-Dan Birkemoe, 12.05.2023.

Om å gå mot strømmen

Strømpriser, elektrifisering, Tesla og monsternaster har fått oppmerksomhet de siste årene. Har dette noe med Østensjøvannet å gjøre?

Amund Kveim

Abildsøfeltet brukes mye av rastende fugl. Ofte sees store flokker beitende gjess rett under kraftledningene. Foto: Leif-Dan Birkemoe, 12.11.2022.

Trafoen i Plogveien har markante isolatorer. Foto: Leif-Dan Birkemoe, 12.05.2023.

Alle som har vært ved Østensjøvannet har sett de svært iøynefallende kraftgatene og trafoen i Plogveien ved Abildsø gård. Disse er skjemmende elementer i landskapsbildet og representerer en betydelig fare for fugl. Et langsiktig mål må derfor være å få dette fjernet, trolig ved å legge jordkabler i stedet for luftstrek.

Solbergfoss i Glomma ble utbygget i 1924 og strømmen turbinene genererer føres til Oslo gjennom 132 kilovolt (kV) kabler. Kraftlinjene er derfor slett ikke nye. Anlegget drives av Elvia med konsesjon fra NVE. Fra trafoen i Plogveien går det fordelingsnett videre til Ulven, Lambertseter (og sørover) og Tøyen. Befolkningsvekst og økt strømbruk har ført til kapasitetsutfordringer. Det har derfor lenge vært et ønske om dublering av antall kabler i denne linjen. Sist gang de søkte dette, ble konsesjon gitt for jordkabler, ikke luftlinjer. Det ble for dyrt og er ikke gjennomført.

Omfattende fugledød

Høyspentledninger, mye fugl og menneskelig aktivitet, er en dårlig kombinasjon.

Klippede plener på Rustad- og Abildsøfeltet brukes mye av rastende fugl. Ofte sees store flokker beitende gjess. Plutselig kommer en syklist, hundelufter, jogger eller skoleklasse på utflukt, og flokken går på vingene. I kaoset er det lett for fugl å havne i linjene og få betydelige skader eller død. Mange fuglearter har øynene plassert langt ute på sidene av hodet. Dette gir godt sidesyn på bekostning av synet rett frem. Samtidig er kraftledninger vanskelig å se for gjess og svaner når de først er i luften. Den eneste som kan glede seg over dette er reven som får maten servert.

Hvilke andre ulemper er det? Kraftgatene ryddes jevnlig for vegetasjon, dvs. det ryddes ikke, det bare felles. Her skilles det ikke mellom eik og hassel, alt legges flatt. Videre foretas det linjeinspeksjon med helikopter, og om dette skjer i hekkesesongen spiller åpenbart ingen rolle. Selve trafo-området må holdes vegetasjonsfritt, og plantegiften glyfosat (roundup) brukes flittig.

Da reguleringsplanen for Østensjø-området miljøpark ble vedtatt i 2002 omfattet denne også trafo-området.

I reguleringsbestemmelsene står det at det ved «utbedringer eller endringer av selve stasjonsanlegget, skal det anlegges en vintergrønn vegetasjonsskjerm rundt selve stasjonsanlegget for å opprettholde et mest mulig grønt landskapsbilde.» Stasjonen ble utvidet i 2007, men intet ble gjort.

Hva planlegges nå?

I «Kraftsystemutredningen 2022-2042» heter det at «ved utredning og valg av nettløsning må nettselskapene hensynta krav og tekniske, sikkerhetsmessige og miljømessige forhold.» Statnett har omfattende planer for å styrke forsyningen mot Oslo. Dette er organisert i prosjektet «Stor Oslo» som skal legge til rette for større kapasitet ved bl.a. overgang fra 300 kV til 420 kV spenningsnivå. Når det skal tas miljømessige hensyn, ville vi forvente at man vil forsøke å avvike anleggene i Østensjøområdet. Det ser ikke ut til å være aktuelt. Tvert imot planlegges det ytterligere utvidelser i Plogveien, og det antydes en mulig idriftsettelse allerede i 2026.

Tenk alternativt og langsiktig.

De løsningene som velges nå vil bli værende der i kanskje 100 år fremover. Kraftgatene fra Solbergfoss er 100 år gamle allerede. Vi ønsker oss at linjen gjennom miljøparken flyttes, f.eks. at den går fra Skulleruddumpa og nordover langs E6. Videre vil vi ha en ny trafo lenger sør som kan forsyne søndre del av Oslo uten å gå veien om Plogveien. Resten bør kunne håndteres på Ulven. Vi er ikke fagfolk på dette området, så det vil sikkert komme innvendinger mot en slik løsning. Poenget er at man må begynne å tenke alternativt og at man tar miljøhensyn, særlig i områder som Østensjøområdet.

For hvert nytt grep og investering som gjøres i strømmettet, jo mer fasttømmes dagens struktur. Dersom trafoen i Plogveien er kommet for å bli, må man i det minste gjøre sitt ytterste for å redusere ulempene og skadevirkningene. Et enkelt grep for å minske fugledøden er å begrense gressklippingen på Rustad- og Abildsøfeltet; det gjør områdene mindre attraktive for fugl. Videre kan man merke luftstrekket, slik man ofte gjør av hensyn til flysikkerhet der kraftlinjer krysser dalfører eller fjorder. Dette forbedrer imidlertid ikke inntrykket av landskapsbildet.

Styrt boring

Jordkabling fremstår derfor som beste alternativet pr. i dag. Styrt boring ble benyttet da fjernvarmeledningen fra Klemetsrud til sentrum ble anlagt og man skulle krysse under kanalen mellom Bogerudmyra og Østensjøvannet. Teknologien er nå kommet så langt at man kan ha en hel kilometer mellom hver boregrop. Med en grop på Rustadfeltet, en på Mercantilefeltet og en på Abildsøfeltet, vil man teoretisk kunne legge hele hovedkabelen på dette strekket frem til Plogveien under jorden. Dette kan bli dyrt, men også naturen trenger «strømstøtte». Vi vil i hvert fall ikke ha «monsternaster».

Så blir spørsmålet hva fremtidens teknologiutvikling vil kunne bringe av løsninger. Allerede på 1800-tallet skal Nikola Tesla ha klart å foreta trådløs overføring av strøm over lengere avstander. I dag kan mange lade mobiltelefonen trådløst, og det forskes på å kunne gjennomføre dette i storskala. Kanskje vi skulle vente på at dette kan bli en kostnad- og miljømessig god løsning ved Østensjøvannet.

Mastene leder inn til trafoen i Plogveien. Foto: Leif-Dan Birkemoe, 12.11.2022.

Sæves Gravsteiner A.S.

Vår gravstein - din trygghet

familier kan komponere gravstein ved bruk av «Steinbygger'n».

5 års

oppbyggingsgaranti

20 års

materialgaranti

**Navntilføyelse, på eksisterende gravsteiner koster fra 5500kr alt inkludert.*

Maria Dehli vei 40, Port 11, 1083 Oslo | Tlf: 23 30 05 30 | post@gravstener.com

10% avslag ved henvisning til denne annonsen. Gjelder ut 2023.

Bevart landskap

Bilder som viser motiver «før og nå» er ofte vanskelig å se at er tatt på samme sted. Det gjelder så vel for landskap som for boligstrøk. Særlig landskap er viktig å bevare i en tid med store endringer.

Leif-Dan Birkemoe

Bilde er tatt for rundt 125 år siden. Det er vel ingen vanskelighet å se hvor bildet er tatt. Østensjøvannet og Østensjøgårdene trer tydelig fram tilnærmet slik det er i dag. Landskapet er i store trekk bevart. Fotografiet er vår langtidshukommelse, skriver Hessen, siden ingen som lever i dag kan fortelle hvordan det så ut da bildet ble tatt på slutten av 1800-tallet. Foto: Østensjø lokalhistoriske bilder, bilde nr. B20030031.

Hva ligger bak ordet landskap? Den europeiske landskapskonvensjonen definerer landskap slik: «Landskap betyr et område, slik folk oppfatter det, hvis særpreg er et resultat av påvirkningen fra og samspillet mellom naturlige og/eller menneskelige faktorer». Landskapet defineres altså gjennom det menneskelig blikk, «slik folk oppfatter det», utdyper biologiprofessor Dag O. Hessen det i boka *Landskap i endring*.

Kulturlandskap

I Sothønas artikkelserie «Natur og kulturkvaliteter» basert på Statusrapporten fra

2007 utgitt av Friluftsetaten (nå Bymiljøetaten), ble delområdene i Østensjøområdet Miljøpark beskrevet. Dyr- og plantelivet ble grundig vurdert av biologer og gitt en beskrivelse, ofte verdsatt etter bestemte naturverdikriterier. På den måten fikk vi åpnet øynene for verdiene av de enkelte naturtypene og behovet for forvaltning av enkeltområder. Også menneskenes påvirkning og utnyttelse av naturen ble beskrevet. Grunnbetydningen av kulturlandskap, landskap som rent fysisk er preget av menneskelig virksomhet, er en del av historien.

Åpne landskap

Dag O. Hessen sier i nevnte bok at vi har transformert de fruktbare delene av naturlandskapet til kulturlandskap. Våre besteforeldres åpne landskap bygges ned eller gror igjen. Østensjøvannet er et eksempel på en næringsrik grunn innsjø med omkringliggende gårder, jorder og skogteiger, slik at det gir et «bilde av et komplett landskap kloss på byen», mener Hessen og ramser opp de mange fugler som har sitt tilhold ved vannet og alt det som rører seg under vannflaten.

Dette bildet er tatt fra Tallberget og viser Østensjø gård og jordveier som er skjøttet som et åpent landskap. Bygningene faller godt inn i kulturlandskapet ved Østensjøvannet. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

«Vannskapet»

Hessen påpeker at enten vi liker det eller ei, er naturen nesten alltid i endring. Landbrukspraksis og arealforvaltning berører landskapet. Klimaendringer likeså. For oss er det de bynære vannforekomstene som har størst verdi – «rett og slett fordi det er de som gir mest opplevelse og livsglede til flest mennesker». Østensjøvannet gir en slik opplevelse og Hessen bruker metaforen «*vannskapet*» i landskapet når elvene og bekkene også legges inn i landskapsbildet som livgivende blodårer.

Østensjøgårdene

I Sothøna nr. 41 2011 i artikkelserien «Mitt Østensjøvann» hadde vi en samtale med tidligere byantikvar Hans Jacob Hansteen. Anledningen var Riksantikvarens fredning av Østensjøgårdene i 2011 med tilbakeblikk på da Byantikvaren startet prosessen i 1997 og ledet fredningssaken den gang. For å understreke helheten i landskapet møttes vi på Abildsø gård (fredet i 1997) med vidt utsyn til Østensjøgårdene på den andre siden av vannet. Det var nok en riktig møteplass fordi Hansteen nokså raskt fortalte at det var der det egentlig begynte. Kulturlandskapet og sammenhengen med jordbrukshistorien betød mye for forståelsen og verdien av gårdskom-

plekset. Hansteens oppsummering var klar: «Kombinasjonen med natur og kulturhistorie som vi finner rundt Østensjøvannet, er sjelden og unik i nasjonal sammenheng».

Helheten er det bærende element

Det var Østensjøgårdene og helheten i landskapet som var det bærende element i fredningssaken. Det var få inngrep som brøt med natur- og kulturhistorien. Naturreservatet ble opprettet i 1992 slik at vernet av vannet allerede var etablert, men grensene gikk kun et par meter fra vannkanten. Komplette ble det ikke før Abildsø og Østensjøgårdene var fredet etter kulturminneloven. Østensjøområdet miljøpark binder enkeltdelene sammen.

Jordveiene

Det er sjelden at antikvariske myndigheter har fredet så store deler av jordveiene i tilknytning til bygningsmassen. Det gjelder Østensjøgårdene så vel som Abildsø. Det forteller oss hvor verdifullt området er som historisk vitnesbyrd. Kulturminneloven kan ikke spesifisere bruken av innmarka, men kan legge restriksjoner på bruken. Slik sett skal jordveiene skjottes som et åpent landskap, men loven kan ikke instruere eier om hvilke plantesorter som skal dyrkes.

Nærlandskapet med Østensjøvannet i sentrum er bevart slik generasjoner før oss så det. Vårt mål må være fortsatt bevaring.

Kilder/litteratur:

- Dag O. Hessen: Landskap i endring, Pax Forlag AS, Oslo 2016.
- Arne Lie Christensen: Det norske landskapet. Om landskap og landskapsforståelse i kulturhistorisk perspektiv. Pax Forlag AS, Oslo 2002.
- Forvaltningsplan for Østensjøområdet miljøpark. Del 1 Statusrapport natur og kulturkvaliteter. Friluftsetaten, juni 2007.
- Kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse (KULA). Rapport utgitt av Riksantikvaren 2021.

Salderingsposter

Dersom vi tenker at landskapsopplevelse kan måles i mest mulig livslykke for flest mulig, og samtidig ser det i forhold til det omfattende tapet av det bynære landskapet, så haster det aller mest med å forklare hvorfor disse grøntstrukturene ikke må betraktes som rene salderingsposter når samfunnet melder seg med sine krav til boliger, barnehager, handelssentra eller parkeringsplasser.

Dag O. Hessen i boka *"Landskap i endring"*. Side 123.

Gjennom kameralinsen

Denne gangen presenterer vi Lisbeth Simensen.

Lisbeth ble tidlig interessert i fotografering. I barneårene fikk hun et Kodak Instamatic kompaktkamera med kubeblits.

Dette resulterte blant annet i at hun tok foto som valgfag på ungdomsskolen. Tiden var da inne til å låne farens speilreflekskamera med forskjellige objektiver. Dette la grunnlaget for å forstå mer om fotografering og hvordan et kamera virker. I foto valgfag lærte hun om fremkalling av svart/hvitt-bilder i mørkerom.

Hun vokste opp på Lambertseter og hadde derfor relativt kort vei til Østensjøvannet. Dit dro hun blant annet for å mate fuglene. Hun gikk på Karlsrud skole, og læreren tok ofte med klassen til Østensjøvannet.

Etter år med Olympus kompaktkamera fikk hun et digitalt speilreflekskamera i 2006.

Lisbeth har alltid hatt en spesiell interesse for natur, og hennes kunstneriske sans har bidratt til å utvikle henne til en dyktig fotograf.

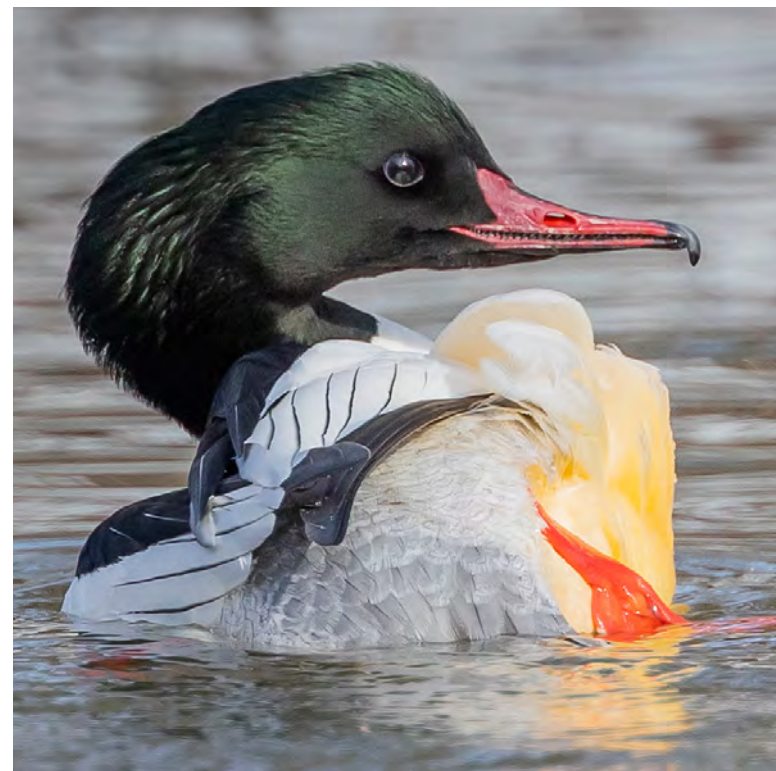
Hun har også vært svært interessert i hester og fotografering av disse store, flotte dyrene.

Lisbeth er også en meget habil kunstmaler, hvilket besøkende av utstillingen hennes på Tveita gård sist høst, fikk erfare.

Fuglefotointeressen ble tent for alvor i 2006, men hun tar også bilder av natur generelt.

Hun trives godt med fuglesang og fotovenner ved Østensjøvannets bredd.

Se også bildene på baksiden av Sothøna av samme fotograf.

Laksand da isen gikk

Vannrikse

Dvergdykker - kom opp fra dykket med insekt

Stjertmeis – paring i skogen

Knoppsvane på isen

Østensjøvannets Venner gjennom 40 år – 1983-2023:

Lang vei til vern

Ved Østensjøvannets Venners markering av 40 års virksomhet, er det naturlig at vi også ser tilbake på tidligere forsøk på vern av Østensjøområdet. Allerede i 1925 var grunnleggeren av entomologisk forening, Thomas Münster inne på tanken om at deler av området burde fredes som naturpark. Deretter ble det gjort første spede forsøk på regulering i Østensjøområdet i 1950-årene. Østensjø-planen var lenge det første dokument som pekte mot bevaring, men vern var ikke alltid det førende mål, da mange ideer ble lansert. Fra 1983 kom gruppen, senere foreningen Østensjøvannets Venner på banen og vernet ble prioritert. Fra kommunal skjøtselsplan til statlig inngripen førte fram til fredning av Østensjøvannet naturreservat etter naturvernloven (i dag naturmangfoldloven), og fredning av Abildsø og Østensjø gård etter kulturminneloven. Til sist kommunalt vedtak om Østensjøområdet miljøpark i 2002.

Amund Kveim, Finn A. Gulbrandsen og Leif-Dan Birkemoe

«Representantskapet for Østensjø-planen»

Etter kommunesammenslåingen med Aker i 1948 og den påfølgende boligutbyggingen fikk man gradvis øynene opp for befolknings behov for friområder. Den spede begynnelse for Østensjøområdet startet med reguleringsbestemmelser for Manglerud-Abildsø-området i 1952. Anleggskontoret i Oslo kommune utarbeidet i 1954 en generalplan for idrett som skissemessig pekte ut frifelt og øvingsfelt med turveier og idrettsplasser rundt Østensjøvannet. Saken kom opp i bystyret i 1957.

Plan- og anleggsjefen hadde ved forskjellige møter orientert distriktets befolkning om planen man vurderte å fremme. På bakgrunn av en slik orientering ble det i distriktet opprettet et representantskap – «Representantskapet for Østensjø-planen» – som igjen nedsatte en arbeidsgruppe – «Arbeidsutvalget for Østensjø-planen». Konstituerende møte ble holdt i 1959 med en oppslutning fra ca. 20 foreninger. Arbeidsgruppen la fram en rekke betenkninger, notater og utredninger som ble sendt til kommunen, spesielt om vannets fauna og flora. Universitetet i Oslo, spesielt zoologisk- og botanisk museum og limnologisk institutt, var tungt inne med råd og veiledning som gikk imot den opprinnelige planen som skisserte et vell av idrettsanlegg, kajakk og roanlegg, badestrand i nord og deling av vannet med en slags bro omtrent på midten og der

De tre lederne i Østensjøvannets Venner møtes ved vannet i 2003. Fra venstre Amund Kveim, Finn A. Gulbrandsen og Erik Damsgaard. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

plante- og dyrelivet fikk tildelt søndre del av vannet.

En studietur ble også gjennomført til Utterslev Mose i København, et innsjøområde som man mente kunne tilføre Østensjø-området mange gode ideer.

Arbeidsgruppen gikk i mot det aller meste som plan- og anleggsjefen foreslo. Deling av vannet og etablering av badeplass og båtsportarena ble derfor avverget. Plante- og dyrelivet veide tyngst, men Rustad og Abildsøfeltet slapp igjennom. I ettertid må vi være takknemlige for at

arbeidsgruppen tok kontakt med fagfolk i universitetsmiljøet. Man må også si at den biologiske kunnskapen har gjort kvantesprang også innenfor byråkratiet i byen siden den tid.

Kommunale regler

Representantskapet for Østensjø-planen sto etter dette fortsatt foran store utfordringer, men en rekke premisser var avklart. Fredningen, etter kommunale regler, var kommet et stykke nærmere målet, men at bevaringstanken ved statlig lov kun var

kommet en fjerdedel på vei i 1962, det var det ingen som visste.

Etter at prinsippvedtakene var vedtatt i bystyret gikk nok selve fredningssaken litt inn i en ventefase. Oslo kommune ønsket å utforme egne regler i fredningssaken uten statlig innblanding. Det skulle ta mer enn ti år før denne prosessen kom inn i et nytt spor og enda ti år før konkrete statlige vernebestemmelser ble foreslått. Men langsomt ble planene konkretisert og holdningene endret. De fleste av tiltakene ble finansieringsmessig løst over etatenes årlige driftsbudsjetter.

Av store prosjekter som ble gjennomført etter 1962 var oppstart med kanalgraving, som først ble avsluttet i 1969, anlegg av turveier, brobygging og tunnelsprenging for nytt utløp i nord. Østensjøvannet ble utpekt som «smørøyet» i Østensjøbyen, et friområde med et rikt plante- og fugleliv. Alle disse prosjekter ble nøye fulgt opp av Arbeidsutvalget for Østensjøplanen og godt naturfaglig dokumentert så langt det lot seg gjennomføre.

Skjøtselsplan for Østensjøvannet

Det neste store tiltaket om fredning startet da Miljøverndepartementet i 1976 sendte brev til Fylkesmannen i Oslo og Akershus om behov for vernetiltak ved Østensjøvannet i Oslo, to år etter at Norge ratifiserte «Konvensjonen om våtmarker av internasjonal betydning, særlig som fuglehabitat» (Ramsar-konvensjonen). Dermed hadde Norge forpliktet seg til å vektlegge bevaring

av våtmark. Arbeidet som ble utført i kjølvannet av denne forpliktelsen munnet ut i at Park- og idrett i Oslo kommune presenterte Skjøtselsplan for Østensjøvannet i 1979, som ikke ble juridisk forankret.

I og med at Oslo kommune med skjøtselsplanen av 1979 påtok seg å ta det fulle ansvar for Østensjøområdet, anså Arbeidsutvalget for Østensjøplanen at tiden var inne til å nedtrappe sin virksomhet. Naturvernorganisasjonene trodde også at området var reddet.

Fra løs aksjonsgruppe til foreningen Østensjøvannets Venner

I 1983, kun fire år senere, ble det fremmet et forslag om å bygge rekkehus innenfor skjøtselsplanens grenser, på jordene til Abildsø gård. Et lokalt initiativ medførte at det ble dannet en løs aksjonsgruppe – Østensjøvannets Venner. Etter iherdig arbeid fra aksjonsgruppen overfor politikere og bygningsrådet ble det med knappest mulig flertall besluttet i bystyret fortsatt jordbruksdrift på Abildsø gård.

Neste fremstøt om byggeforslag ble fremmet høsten 1988. Byrådet ønsket at en av byens entreprenører fremmet et reguleringsforslag om blokkbebyggelse innenfor skjøtselsplanen, også denne gang på Abildsø gårds jorder. «Etter kort diskusjon i den løse gruppa Østensjøvannets Venner, ble det besluttet å danne foreningen Østensjøvannets Venner, nedsette et interimsstyre og mobilisere for fullt

mot byggeplanene», skriver Finn Arnt Gulbrandsen om Vernets historie - Østensjøvannets Venner stiftes, i Sothøna nr. 36, 2008.

En medvirkende sak som kan ha ledet bystyret til å ønske et byggeforslag var at Fylkesmannen i Verneplan for våtmarker i Oslo og Akershus ikke hadde inkludert skjøtselsplanarealet i verneplanen.

Venneforeningen fikk meget god støtte av Naturvernforeningen i Oslo og Akershus og den lokale gruppe av Norsk ornitologisk forening og Østlandsavdelingen til Botanisk forening.

Spesielt viktig var samarbeidet med Naturvernforbundet som ga hjelp til trykking av løpesedler, og tips forøvrig.

90 foreninger og støttespillere støttet Østensjøvannets Venners krav om «statlig vern av Østensjøvannet med omkringliggende områder» og avvisning av forslaget om blokkbebyggelse.

20 500 underskrifter ble samlet inn, et uttrykk for lokalbefolkningens mening. Ved stortingsvalget 1989 ble Østensjøvannet en valgkampsak. Venneforeningen hadde møte med entreprenøren, som ikke ville trekke planene. Imidlertid var trykket så stort på politikerne at samtlige partier gikk i mot utbyggingen, slik at entreprenøren omsider fant det best å trekke forslaget fra politisk behandling!

Byggesaker avvist

Flere byggesaker ble avvist i området rundt Østensjøvannet. Vi kan nevne svømmehall

Fugleskjulet ble anlagt i 2012 på vestsiden av vannet. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

Statsminister Gro Harlem Brundtland i samtale med Erik Damsgaard, Øyvind Mæland, Inger Johanne Arnesen og Finn Arnt Gulbrandsen på Abildsø skole 19. august 1989. Her var det valgkampmøte med Østensjøvannet som kampsak. Foto: Scanpix.

Fra debattmøtet på Østensjø gård om Østensjøområdet våren 1989. Toppolitikere, byråkrater og verneinteressene deltok på møtet. Fra venstre: Ole Jacob Frich (AP), forfatter Thorvald Steen, Ida Fossum Tønnesen (H), Ola Raade (Park- og idrett), Erik Damsgaard (leder i ØVV) og Ole Petter Bjerke, Byantikvaren. Foto: Grete Zahl.

nedenfor Eterfabrikken, eldreboliger nord for Almedalen og på Bakkehavn, turnhall ved nordenden av Østensjøvannet og en gigantisk boligblokk i Kirkeskauen, samt forslag om golfbane på Abildsø og deretter gravlund på samme sted.

Østensjøvannet naturreservat

Østensjøvannet naturreservat ble en realitet i 1992 på bakgrunn av «Våtmarksplanen for Oslo og Akershus». Etter Østensjøvannets Venners mening var det vernede området alt for lite, noe det ble gitt uttrykk for til Direktoratet for Naturforvaltning før saken ble vedtatt. Vi merket oss at Miljøvern-departementet egentlig ville verne større

arealer, hvilket ble understreket i presse-meldingen som fulgte vernet av vårt område. Der fikk Fylkesmannen i oppdrag av departementet å starte arbeidet med å finne virkemidler for resten av områdene rundt Østensjøvannet for ettertiden. I møter med Oslo kommune, ble Fylkesmannen og kommunen enige om at det var naturlig at Plan- og bygningsetaten ledet dette arbeidet.

Abildsø og Østensjøgårdene fredet

Riksantikvaren engasjerte seg og startet fredningssak for Abildsø gård som ble fredet etter kulturminneloven i 1997. Samme år startet Byantikvaren fredningssak for Østensjøgårdene som ble midlertidig fredet

i 2001 og endelig fredet etter kulturminneloven i 2011 også det etter Riksantikvarens engasjement.

Østensjøområdet miljøpark

Kommunalt vern av Østensjøområdet Miljøpark ble enstemmig vedtatt i bystyret i 2002 som følge av pressmeldingen til Miljøverndepartementet nevnt ovenfor. Dette vernet, etter Plan- og bygningsloven, er langt svakere enn etter statlige lover. Vi har i ettertid dessverre opplevet at delområder ved bystyrevedtatt er tatt ut av miljøparken, så fortsatt mener vi at «statlig vern» er det sikreste. Venneforeningen påpekte allerede i 1992 at valg av lovverk for

områdene utenfor reservatet, betyr en evig kamp. Det har det dessverre blitt.

50 år er lang vei

Regner vi 1952 som første gang det ble tatt et initiativ til en regulering av en del av Østensjøområdet og fram til miljøparken ble vedtatt i 2002, gikk det altså 50 år. Uten Østensjøvannets Venner som pådriver hadde det neppe vært mulig å komme dit vi er i dag.

Det var en rolig periode de fire første årene etter at miljøparken ble en realitet, men i 2007 ble foreningen fortalt at Hafslund planla fjernvarmeledning gjennom miljøparken. Etter en del møte-virksomhet ble det besluttet å legge ledningen utenom miljøparken. Passeringen av reservatet gjennomførte Hafslund ved hjelp av såkalt styrt boring. Takket være venneforeningen ble miljøparken spart for store inngrep. (se side 13 om styrt boring).

Inngrep

Siden den gang har det ofte kommet små og store inngrep i miljøparken, Lopperud barnehage (2007), Lillejordet barnehage (2007), rundkjøringen ved Østensjø skole, Østensjøenga sameie (2011), sykkelfelt langs Østensjøveien, kjørevei til Manglerud idrettspark (2018) var alle inngrep direkte i miljøparken. Det må imidlertid sies at det ble åpnet for Lopperud og Østensjøenga i reguleringsplanen for Østensjøområdet miljøpark for å redde Kirkeskogen. Innfyll av gummigranulat inneholdende mikro-plast, bly og sink på kunstgressbaner osv. er heller ikke et gode for miljøparken, selv om vi forstår fotballens behov for godt underlag.

Boligutvikleren JM planla blokk-bebyggelse på Eterfabrikkens tomt, men trakk byggeforslaget i 2019 da Byrådet gikk imot planene. Østensjøvannets Venner informerte gjennom presse og andre kanaler hvor skadelig JM's planer ville være for miljøparken. De nye eierne av tomten arbeider selvfølgelig for å bygge på denne tomten. Det er ingen nye argumenter i saken som taler for at Eterfabrikkens tomt kan bebygges. En bebyggelse her vil ødelegge naturkvaliteter på tomten og åpenbart medføre sterk slitasje på sikt i parkens minst slitte områder.

Bekkeåpninger

Foreningen engasjerer seg mye i at nye bygg i Østensjøvannets nedslagsfelt, ikke gjør det umulig med bekkeåpninger. Det er nedfelt politisk gjennom prinsippvedtak at bekker som ligger i rør i byggesonen, på sikt skal opp i dagen. Bekker som går åpne, er selvsensende.

Ser man på naturrelaterte områder rundt vannet er det i alt kun en drøy kvadratkilometer igjen. Da er ikke gress-plenene tatt med. Tross alt er disse områdene rundt heldigvis også viktige for ganske mange fuglearter på trekk. Vi håper at byens beslutningstakere nå viser i praksis at de er stolte av Østensjøområdet miljøpark, utvider miljøparken og avviser bygge-prosjekter, sykkelnarveier og annet som ikke kommer natur og naturopplevelser til gode i og omkring dagens miljøpark.

Beitedyr

Fra og med 2007 har vi fått tilbake beitedyr i kulturlandskapene, først på Bakkehavn

og senere, etter en voldsom ryddeaksjon, på Bekkasinmyra nedenfor Østensjø gård. Ryddingen ble utført av foreningens dugnadsgjeng som fra begynnelsen av 2000-tallet har gjort en enorm innsats. På oppdrag fra Bymiljøetaten og Statsforvalteren (tidligere Fylkesmannen) fjernes det vegetasjon fra øyer og myrområder for å hindre både gjengroing og erosjon. Dette gir også verdifulle hekkeplasser bl.a. for hettemåkene samtidig som det gir bedre utsyn for publikum og de mange fuglekikkerne og fotografene. I 2012 bygget foreningen, med støtte fra Fylkesmannen, Fugleskjulet ved Smedbergbekkens utløp på vestsiden av vannet. Dette skulle gi publikum nærhet til vannet etter at turveien ble lagt lenger inn på land både ved Abildsøfeltet og nord for Bølerbekken.

Besøkssenter våtmark

Østensjøvannets Venner står bak den ene av de to avdelingene av Besøkssenter våtmark Oslo på Bakkehavn (den andre er på Lilløyplassen på Fornebu). Senteret åpnet i 2012 og er støttet av Miljødirektoratet. Hit kommer tusener av Oslo-barn årlig på besøk og får en dag med undervisning og opplevelser ved Østensjøvannet. Dette er mulig ettersom det er inngått en omfattende avtale med Oslo kommune. Senteret er normalt også åpent for publikum på søndager.

I jubileumsåret 2023 er Østensjøvannets Venner en av landets største lokale natur- og miljøorganisasjoner. Foreningen har betydelig kompetanse og innflytelse. Det er nødvendig for å sikre Østensjørådets fremtid.

Valgkampmøte i 1989 ved Østensjøbroen. Foto: Grete Zahl

Fra og med 2007 har vi hatt beitedyr i kulturlandskapet. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

Stadig mer utbygging rundt Østensjøvannet

Østensjø er en god bydel å bo i, med Østensjøvannet i midten og Østmarka i øst. Oslos befolkning vokser, og stadig flere ønsker å flytte hit. Ytterligere utbygging er imidlertid uheldig, og noen ganger helt feil. Presset på gjenværende natur blir for stort.

Amund Kveim

Kranen ved bygging av blokker i Bogerudveien 15 stiger opp av skogen sett fra Østensjøbroen. Foto: Leif-Dan Birkemoe, 14.05.2023.

Låveveien 70. Bensinstasjons-tomten på Skøyenåsen.

Her ønsket utbyggeren JM og byrådspartiene å bygge høye blokker i 2019 til naboenes fortvilelse. Bystyreflertallet avviste heldigvis dette. Østensjøvannets Venner pekte på at man her måtte få Godliabekken opp i dagen.

Dette ville bystyret høre mer om og fikk etatene til å redegjøre for mulighetene. Konklusjonen var at det både er ønskelig og mulig å åpne deler av bekken. Senere har Neptune Properties overtatt prosjektet og justert litt. Plan- og bygningsetaten syntes ikke dette var bra nok og fremmet et eget

forslag. Hverken utbygger eller etaten har brydd seg nevneverdig om bekken.

Bystyret har nå behandlet saken og vedtatt utbygging uten å ta hensyn til bekken. Her endret byrådspartiene sin innstilling og stemte nå for full utbygging slik Neptune Properties hadde foreslått, og fikk Høyre med på dette. Trolig hadde dette sammenheng med at utbygger sier de er i dialog med Oslobolig om salg av et antall leiligheter beregnet for beboere med beskjeden betalingsevne. Bekken var nå i hvert fall et tema, men avstedkom ikke noe konkret. Partiene avga imidlertid noen merknader som i hvert fall tilsier at det er et ønske å få bekken opp i dagen, bare ikke her og nå. Dette vil vi forfølge.

Lillejordet «midlertidige» barnehage

Denne ble etablert inne i miljøparken i 2007 og skulle stå i to år. Siden er det gitt forlenget tillatelse både i 2009, 2012, 2017 og 2020. Lenge etter at siste frist gikk ut for avvikling har kommunen gitt tillatelse til videreføring til 2024. Begrunnelsen denne gangen er at byggingen av ny erstatningsbarnehage på Oppsal senter er kraftig forsinket. Plan- og bygningsetaten var neppe tilfreds med avgjørelsen, og den var trolig politisk styrt fra Rådhuset.

For Østensjøvannets Venner er det ikke kritisk å få revet barnehagen så fort som mulig. Vi mener imidlertid at forlengelsen opplagt kunne vært unngått ved bedre planlegging. Situasjonen var nøyaktig den samme i 2020. Saken vitner om at hensyn til miljøparken kommer langt ned på listen både i politiske og administrative miljøer i kommunen. Vårt viktigste innspill var imidlertid å se denne saken i sammenheng med utvidelse av Skøyenåsen skole.

Skøyenåsen skole

Ved en utvidelse blir utearealet for lite pr. elev i forhold til et normtall. Og da hjelper det tydeligvis ikke at de har byens flotteste uteareal som en forlengelse av skolegården. For å løse dette ser man for seg å bygge stier og amfi på vestsiden av skolen og derved ødelegge et flott skogholt som i forvaltningsplanen er foreslått innlemmet i miljøparken. Vi har derfor anbefalt at man heller ser på en mulig utvidelse sørover, i retning nåværende Lillejordet barnehage som skal nedlegges om et år. Saken legges snart ut på høring og det er helt utrolig at man ikke har klart å løse dette.

Bogerudveien 15

Også i denne saken valgte byrådet å overstyre Plan- og bygningsetatens vurderinger og protestene fra Østensjøvannets Venner. Byggingen av blokker helt i skogkanten på Bogerud er nå i full gang.

Oppsal sykehjem

Det gamle sykehjemmet er som kjent revet, og har ligget brakk lenge. Nå begynner det å dukke opp fremmede arter på tomten som vi blir nødt til å bekjempe. Så vidt vi forstår har de voldsomme planene om nybygg blitt satt noe på vent. Nabotomten, på den andre siden av T-banen, som skulle være en del av prosjektet, er nå nedbygget. Her har det kommet «midlertidige» flyktningeboliger. Det blir spennende å se om de blir like midlertidige som den «midlertidige» Lillejordet barnehage.

Rustad skole

Her har man valgt en løsning som i praksis innebærer nedbygging av grøntområdene og ytterligere punktere Østensjøområdet eneste grønne forbindelseslinje til Østmarka. Her har vi bedt om at man åpner Rustadbekken langs østsiden av området, men heller ikke i denne saken ser det ut til at vi blir hørt. Saken legges snart ut til offentlig høring.

Bogerud torg

Utbygging av senteret, med 111 leiligheter, ble vedtatt i 2020, men saken ble klaget inn for Statsforvalteren av naboene. De fikk ikke medhold, og vi forventer at arbeidene vil starte. Isolert sett er ikke dette en sak Østensjøvannets Venner er spesielt opptatt av, men fortsatt boligbygging nær Østensjøområdet miljøpark vil legge ytterligere press på grøntområdene. Og så må vi ikke glemme «følgeskadene», behovet for

Skøyenåsen skole sett fra Tallberget. Det flotte skogholtet på vestsiden av skolen, som i forvaltningsplanen er foreslått innlemmet i miljøparken, kan bli en forlengelse av skolegården dersom det bygges et amfi i skråningen. Foto: Leif-Dan Birkemoe, 12.05.2023.

Byutviklingsutvalget på befaring til Låveveien 70, 16. mars 2023. Her fikk leder Amund Kveim i Østensjøvannets Venner lagt frem krav om åpning av Godliabekken. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

Godliabekken

Bekken har sine kilder i Godlia-området og er i sin helhet lagt i rør. Vannet er så forurenset av spillvann (kloakk) at vannet må ledes vekk og «spes» ut i Alna. Den ligger i rør langs Låveveien og Haakon Tveters vei, under rundkjøringen i Østensjøveien og under Vadedammen. Det opprinnelige utløpet kan sees som en betongkulvert midt i nordenden av Østensjøvannet.

Bekken kan potensielt åpnes på østsiden av Låveveien fra Dalbakkveien og sørover, og deretter langs Østensjø skole. Vann- og avløpsetaten kan gjennom utbedringer i spillvannsnettet sørge for god nok vannkvalitet. Målet er å la bekken bli tilførselsbekk til Vadedammen og videre til Østensjøvannet.

Bekkeåpning er generelt viktig både pga. erosjon og fordrøyning, den selvreisende effekten av tilgang på luft og sol og for å kunne oppdage eventuelle forurensninger lengre oppstrøms. Åpne bekker er også et verdifullt landskapselement, også i et urbant miljø. I dette tilfellet vil det i tillegg bidra ved økt vanntilførsel til Østensjøvannet.

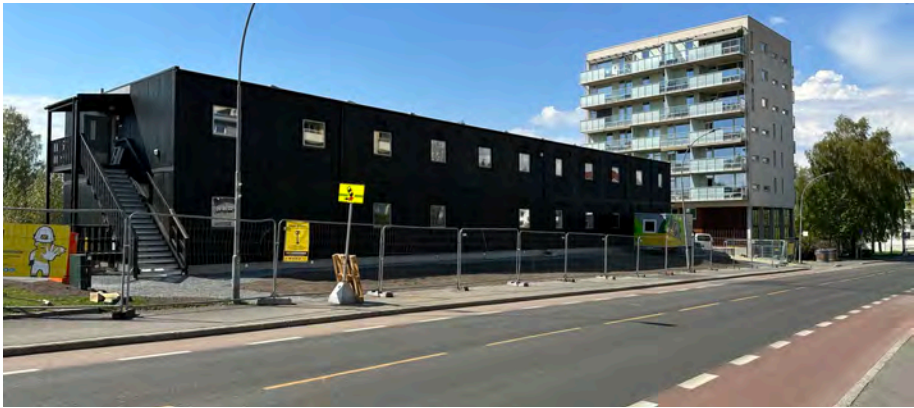
Gjeldende politikk i Oslo er at elver og bekker skal åpnes der det er mulig i forbindelse med byutviklings- og reguleringsplaner. Dette er nedfelt både i Byøkologisk program, Kommuneplanens samfunnsdel og Styringsdokument for åpning av elver og bekker.

utvidelse av Rustad skole er et resultat av stadig mer boligbygging.

Rustadgrenda 2

Det er igangsatt reguleringsarbeid for den gamle bensinstasjonstomten tvers over veien for Trygdeboligen. Her tenker man seg å føre opp 68 nye boliger. Dette er ikke noe større problem for Østensjøområdet, men på samme måte som med Bogerud torg, bidrar det til å øke presset på området og genererer behov for skoler, barnehager, idrettsanlegg osv.

I sum, og over tid, tåler ikke Østensjøområdet slikt.

I Haakon Tveters vei på Oppsal har det kommet «midlertidige» flyktningeboliger. Foto: Leif-Dan Birkemoe, 13.05.2023.

Mink sett ved Manglerudbekken

Den 18.12.2022 ble Statsforvalteren varslet av ØVV om at det hadde blitt observert en mink ved Manglerudbekken. Minken ble observert og fotografert av Bjørn Jacobsen, og ble siden også sett ved Bølerbekken.

Truls Aas, rådgiver hos Statsforvalteren i Oslo og Viken.

Mink er vurdert til ”svært høy risiko” (SE) på Fremmedartslista 2018. Vurderingen er begrunnet i stor utbredelse, stort invasjonspotensial og sterke negative effekter på en rekke arter, hvorav flere er rødlistet. Ved Østensjøvannet er det i hovedsak fuglelivet som kan påvirkes negativt, men predasjon (rovjakt) fra mink kan også påvirke bestander av pattedyr, amfibier og invertebrater (virvellose dyr) (Pedersen 2018).

Minkfeller

I samråd med Statens naturoppsyn (SNO) ble det over nyttår utplassert minkfeller, både ved Manglerudbekken og Bølerbekken. Fellene ble ettersatt med jevne mellomrom av SNO, og sto ute til midten av mars, men uten fangst. Det ble også lett etter spor og sportegn, uten resultater. Minken som ble sett ved Østensjøvannet antas derfor å ha

dratt videre. Det er særlig hannminker som kan finne på å vandre langt vinterstid, da på leting etter hunner, og trolig var det nettopp en hann som dukket opp ved Østensjøvannet nå i vinter. Det er langt fra utenkelig at det kan dukke opp mink igjen, og vi oppfordrer derfor lesere av Sothøna til å være oppmerksomme. Minken foretrekker å bevege seg langs bekker og åpent vann, og det er dermed her man gjerne ser selve minken eller oppdager spor.

Sikre observasjoner av mink bes meldes til Statsforvalteren i Oslo og Viken eller til SNO.

Kilder:
Pedersen HK, Swenson JE og Syvertsen PO (2018, 5. juni). *Neovison vison*, vurdering av økologisk risiko. Fremmedartslista 2018. Artsdatabanken. Hentet (2023, 8. mai) fra <https://www.artsdatabanken.no/> Fab2018/N/160

Minken ble sett ved utløpet av Manglerudbekken 22.12.2022. Foto: Bjørn Jacobsen.

Nytt fra Besøkssenter våtmark Oslo

Senteret på Bakkehavn tar hver uke imot hundrevis av barn som får en dag med utendørs opplevelser og undervisning av våre flinke naturveiledere. Dette er mulig takket være en omfattende avtale med Utdanningsetaten i Oslo kommune. Senteret er nylig resertifisert som Miljøfyrtårn-virksomhet for tre nye år.

Amund Kveim

Vi har gleden av å informere om at senteret har fått ny daglig leder, Karoline Aasen Skryten. Hun har allerede vikariert i stillingen et års tid og kjenner virksomheten godt. Vi ønsker henne lykke til med det videre arbeidet.

Senteret på Bakkehavn, sammen med Lilløyplassen naturhus på Fornebu, utgjør Besøkssenter våtmark Oslo. Dette er ett av til sammen seks slike besøkssentre som er autorisert av Miljødirektoratet og får driftsstøtte derfra. Disse seks har gått sammen om et felles prosjekt kalt Våtmarksløftet. Med generøs støtte fra Sparebankstiftelsen

DnB ansettes det prosjektmedarbeidere i halv stilling ved hvert senter, samt en prosjektleder. Disse skal over en treårsperiode utvikle nye spennende undervisningsopplegg, digitale presentasjonsløsninger og annet som gjør at vi enda bedre kan formidle kunnskap og vekke interesse og forståelse for de fantastiske våtmarkenes betydning. Våtmarksløftet er særlig rettet mot barn og unge, som neste generasjons brukere og forvaltere av våtmark.

Vi minner om at senteret vanligvis er åpent på søndager med servering, utstilling

og en morsom aktivitet rettet mot barnefamilier. Program og åpningstider er å finne på foreningen og senterets hjemmesider. Senteret holder til på Bakkehavn gård, Enebakkveien 278, sørvest for vannet.

Besøkssenter våtmark Oslo ledes av et styre med to representanter fra Østensjøvannets Venner, to fra Lilløyplassen naturhus, og en fra Sabima, en paraplyorganisasjon for biologiforeningene i Norge. Leder i Østensjøvannets Venner, Amund Kveim, har vært styreleder i senteret i en årrekke.

- 1) Daglig leder av Besøkssenter våtmark Oslo Karoline Aasen Skryten.
- 2) Besøkssenterets utstilling på Bakkehavn. Foto: Leif-Dan Birkemoe.
- 3) Besøkssenter våtmark Oslo, Bakkehavn. Foto: Leif-Dan Birkemoe.
- 4) Miljøfyrtårn-sertifiserte virksomheter kan bruke Miljøfyrtårn-logoen i sin markedsføring.

Hjelp til truede arter og kamp mot kornell

Hettemåker i stort antall har blitt borte som hekkefugl ved Østensjøvannet. Før jul innkalte derfor Statsforvalteren til et møte på Bakkehavn for å drøfte situasjonen. Konklusjonen på møtet var at skjøtselen av øyene gjennomføres slik det ble gjort vinteren 2021/22 og tidligere. Forsøket i fjor på spesialtilpasset skjøtsel ga ikke de ønskede resultater. Å fjerne krattsqudd fra øyene gir dessuten plantelivet på øyene gunstigere vekstforhold.

Teskt Finn Arnt Gulbrandsen Foto: Leif-Dan Birkemoe

Stanse erosjon

I januar satte Dugnadsgjengen i gang. Etter tre dugnader var de aktuelle øyene rensert for skudd. Hettemåka, som er kritisk truet, liker åpne hekkeplasser. Derfor gjøres dette arbeidet. De fjernede biomassene ble slept på presenninger og lagt på øya utenfor Lilleskogen for å få stanset erosjonen. På den måten unngår man at øya blir delt i tre av vannmasser og is. Øya utenfor Vassenga ble også styrket. Gjett om vi var spent på om hettemåkene vil hekke i stort antall? Dessverre er det lite hekking også i 2023.

I tett samarbeid med Statsforvalter og BirdLife er det skrudd ned tre stokker i bunnen på østsiden av øya nord for rasteplassen på vestsiden av vannet. Her har de to nevnte festet tau til stokkene. For å få siden ble det festet tau på syd- vest- og

nordsiden av øya slik at det nå er revetau rundt hele øya for å hindre reven i å ta egg og hettemåkeunger.

Kjempestarr og vasstelg på Bogerudmyra

Deretter ble det ryddet ved kjempestarr- og vasstelgforekomstene på Bogerudmyra. Her er det gjennomført årlig rydding siden 2013. Den sjeldne kjempestarren takker for skjøtselen og har spredt seg fra få individer ved Klopptjerns bredd til å dekke hele arealet mellom tjernet og vestre kanal! Kjempestarr vokser kun 8 – 10 steder i Norge. Vasstelgen har like takknemlig økt fra under 10 individer til over 40 som takk for krattfjerningen. Begge arter er rødlistet som sterkt truet. Fjerning av kratt gir artene mer lys, og derfor sprer de seg.

Alaska- og sibirkornell

Dugnadsgjengen har fjernet årsskudd av de fremmede artene alaska- og sibirkornell fra Bogerudmyra, mye med rot. Siste førstegangsfjerning av kornellene ble gjennomført på sydvestre del av myra. Dette arbeidet er systematisk gjennomført i hele naturreservatet og langs turveiene. De siste fem årene har Dugnadsgjengen nedlagt mer enn 2000 timer (!) for å få bort problemartene. Fortsatt må reservatet m.m. ettersees årlig for nye skudd. Kornellhaugene ble kjørt til depotet på Slora i nord. Derfra sørger Bymiljøetaten for bortkjøring til destruering av artene. Godt samarbeid og innarbeidet rutine!

Forskrift om fremmede organismer

I henhold til nevnte forskrift, §1, 5, 9 og 11 er det forbudt å innføre, omsette og sette ut fremmede organismer som medfører, eller kan medføre, uheldige følger for naturmangfoldet.

I vedlegg 1 nevnes *alaskakornell* blant disse fremmede organismene.

Vedlegg 2 nevner organismer som krever **tillatelse** (§11) for å plante ut. I denne kategorien finner vi *sibirkornell*. Med andre ord kreves søknad til Miljødirektoratet for å plante ut sistnevnte art.

Kilde: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2015-06-19-716>

Har du lyst til å bli med i Dugnadsgjengen?

Vi tar gjerne imot flere medlemmer. Det er dugnad hver tirsdag fra kl. 10 til ca. kl. 13.30.

Flott trim for pensjonister og andre som har anledning. Send navn til post@ostensjovannet.no, gjerne med telefonnummer.

Den røde veggen som kornellen dannet, er nå borte. Stedegne seljekjerr gir nå et naturlig inntrykk.

Lilleskogen

Østensjøvannets Venner gir honnør til Lilleskogen sameie for tillatelse til å fjerne alaska- og sibirkornell fra sameies eiendom ved siden av naturreservatet. Da arten spres av fugl, håper vi at hageeiere fjerner alaska- eller sibirkornell dersom de har artene i hagen.

Etter korte drøftinger med botaniker Jan Wesenberg og Truls Aas fra Statsforvalteren ble det gitt klarsignal på å forsøke å skape bedre vekstforhold for rødlistartene tuestarr og kjevlestarr- forekomstene på Bogerudmyra. Det er ryddet rundt putten syd for Klopptjern, så får tiden vise om dugnadsgjengen lykkes.

I juni vil Dugnadsgjengen gjennomføre vårslått på Bakkehavntoppen og på Slora nord for Østensjøvannet.

Superhonnør til den positive Dugnadsgjengen som ikke vet hva nei er!

- 1) På øya utenfor rasteplassen ble rotskudd kuttet med ryddesag.
- 2) En stokk ble reist og plassert i et hull i isen. Stokken skal danne feste for flytetauet som skal hindre reven i å komme inn på øya i hekketiden.
- 3) Kornell som er fjernet på Bogerudmyra transporteres til depotet på Slora nord for Østensjøvannet.
- 4) Stokken skrus ned i bunnen samtidig med at stokken pressen ned ved at Johan står på toppen av stokken.
- 5) Slep av kvist på presenning over isen.
- 6) Kvistene ble lagt innenfor stokkegjerdet for på den måten å hindre at øya blir delt av vannmasser og is.

Forvaltningsplanen 2007-2019 og revisjon for 2020-2030

Etter at Østensjøområdet miljøpark var enstemmig vedtatt i Bystyret i 2002 kunne arbeidet med en forvaltningsplan begynne, den ble ferdigstilt i 2007. Forvaltningsplanen fra 2007 er fortsatt gyldig, men en revidert versjon fra 2019 for 2020-2030 er utarbeidet, men ligger fortsatt til behandling i Byrådet.

Teskt og foto: Leif-Dan Birkemoe

Skjøsleppoppgavene følger skjøtelsesplanen for området. Dugnadsgjengen til Østensjøvannets Venner utgjør et supplement til det kommunen utfører.

Forvaltningsplanen fra 2007

Forvaltningen har i perioden 2007-2019 skjedd med bakgrunn i forvaltningsplanen fra 2007, som består av tre deler. Del 1: Statusrapport som omhandler natur og kulturkvaliteter. Det var et stort behov for å få sammenstilt eksisterende kunnskap over områdets natur – og kulturkvaliteter. Rapporten ble utarbeidet av NINA etter oppdrag fra Friluftsetaten. Østensjøvannets Venner leverte bidrag til rapporten. Del 2: Forvaltningsplanen, beskriver verdiene i miljøparken, mål og visjoner for utviklingen samt overvåkingstiltak og prioriteringer knyttet til arealdisponering, infrastruktur og anlegg. Som del av arbeidsgruppens arbeid deltok foreningen på studietur til Utterslev Mose i København i oktober 2005, samme sted som kommunen besøkte i oktober 1960 der man fikk ideen til kanalgraving. Turen gikk også til Lund kommune i Skåne

der området Kranksjön hadde mange av de kvaliteter vi ønsket å utvikle i Østensjø-området miljøpark.

Del 3: Skjøtelsesplanen, utgitt i februar 2007 beskriver skjøtsel/drift og vedlikehold av arealer/installasjoner og kulturminner, med særlig vekt på vegetasjonen.

Ny forvaltningsplan i 2019

I 2019 ble det utarbeidet ny forvaltningsplan for perioden 2020-2030, denne gang utført av Multiconsult AS på oppdrag fra Bymiljøetaten. Innledningsvis redegjøres det for svakhetene ved forvaltningsplanen fra 2007. Vi gjengir her noen av forholdene som ny, men ennå ikke vedtatt forvaltningsplan, tok som en utfordring.

Oppdeling av ansvar, overlappende og til dels motstridende bruksinteresser og verneverdier kompliserer forvaltningen. I forvaltningssammenheng er arealene

regulert til ulike formål og forvaltes av ulike myndighetsorganer. Oslo kommune med flere etater, og Statsforvalter i Oslo og Viken er de viktigste.

Forvaltningsplanen fra 2019 er ikke politisk vedtatt, og det mangler øremerkede midler for å oppfylle målene i planen. En god del av tiltakene og skjøtselen som er foreslått i den første planen har aldri blitt gjennomført, og det er heller ikke utført systematisk overvåking av hvorvidt de overordnede målsettingene for området er innfridd. Det oppleves vanskelig å prioritere mellom mange gode formål i den daglige forvaltningen.

Reguleringsplan og verneforskrift omfatter kun arealene innenfor miljøparken, som utgjør en mindre del av nedbørsfeltet til Østensjøvannet. Planene gir ingen påvirkningsmulighet på prosjekter utenfor miljøparkgrensen som kan få konsekvenser

Langerudbekken føres gjennom fem dammer der vannet sedimenteres før det renner ut i kanalen ved Bogerudmyra, en del av naturreservatet.

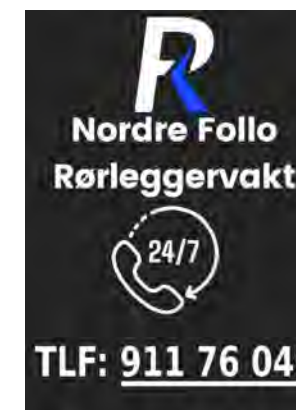
Østensjøvannet er et regulert vann. Damhuset i nord har innretninger for avløpet.

for miljøparken. Eksempler på dette er tiltak i nedbørsfeltet som påvirker miljøtilstanden i parken via avrenning, og befolkningsvekst som gir økt bruksbelastning.

Det er flere konkrete utfordringer innenfor miljøparken knyttet til forurensning, erosjon, gjengroing, fremmede arter, menneskelig aktivitet og forstyrrelser og uenigheter mellom ulike brukergrupper.

Gjeldende reguleringsplan fra 2007 har restriksjoner som til en viss grad begrenser tilrettelegging og ønsket utvikling av miljøparken. Dette er hensiktsmessig for å unngå nedbygging av de siste, grønne områdene, men stopper sannsynligvis også tiltak som er ønskede, slik som bygging av nytt besøkssenter våtmark.

Den reviderte planen som Østensjøvannets Venner også denne gang har gitt innspill til, ligger fortsatt i Byrådet og venter på vedtak.

Vi dekker Østensjøområdet.

Tilgjengelig for utrykning til enhver tid.

Ti års erfaring.

Gode priser til venner av Østensjøvannet.

Vinterdrift av Oslos veier

– Et miljøproblem

Vi har tidligere tatt opp problemet med omfattende salting og derpå følgende miljøkonsekvenser. Nå har ytterligere et problem dukket opp; veimerkingen går i oppløsning og havner i natur og vassdrag.

Amund Kveim

Store mengder hvit veimerking har løsnet i store og små biter, og er deretter feid ut i tilgrensende grøntområder og natur.
Foto: Leif-Dan Birkemoe, 13.04.2023.

I forrige nummer fortalte vi at opposisjonen måtte pålegge byrådspartiene å gjenoppta prosjektet med alternativer (formiater) til tradisjonelt veisalt på Østensjøveien og Eterveien. Så vidt vi har registrert ble dette ikke gjennomført vinteren vi har bak oss. Det betyr at store saltmengder også denne sesongen har havnet i naturen.

Mikroplast

Vinterdriften av veier, sykkelveier og fortau er svært hard. Massiv salting og feiing er tydeligvis mer enn hva veidekket, og ikke minst veimerkingen tåler. Store mengder hvit veimerking har løsnet i store og små biter, og er deretter feid ut i tilgrensende grøntområder og natur. Selve veimerkingen

er et plastbasert produkt, og vi har derfor fått enda en kilde til mikroplast i natur og vassdrag. Selv om hver bit er liten så er det samlede volum betydelig. Det at bitene er små gjør det desto vanskeligere å hente dem inn, både maskinelt og manuelt.

I et urbant miljø med harde flater er dette kanskje av mindre betydning ettersom det fanges opp av gatefeiingen. Men der veigrunnen grenser opp mot grøntområder og natur er det betydelig verre. Langs Østensjøveien har stedvis mer enn 50% av merkingen «forsvunnet» ut i naturen. Etter at Østensjøvannets Venner kom med vår bekymringsmelding forsøkte man å feie gresset der det var aller verst, men med temmelig begrenset

effekt. Det er åpenbart at dette ikke kan fortsette.

Vi skjønner at tilrettelegging for helårs sykling er vel ment, ikke minst av klima- og miljøhensyn. Men det hjelper lite når tiltaket er natur- og miljøfiendtlig.

Vi var tidlig ute med å reagere på bruken av gummigranulat i kunstgressbaner. Nå roper vi varsko om veimerkingen. Det er ikke greit å fortsette på denne måten. Nå har kommunen et halvt års tid til å komme med alternative løsninger, både på merking og vinterdrift.

Igjen må vi peke på at løsninger som kanskje kan aksepteres andre steder, ikke er OK ved vassdrag og verdifull natur som ved Østensjøvannet.

Isen og vinterens

«jojo-vær»

Vinterens «jojo-vær» var en utfordring med store variasjoner for isfiskere, skøyteløpere, dyrelivet og for de som tok beina fatt over isen.

Leif-Dan Birkemoe

Isfiskere

Isfiskere har vært i fåtall denne vinteren. Det kan trolig skyldes at det ikke har vært mye fisk å få på kroken, det er hva som rapporteres. Sothøna har kun sett fire hoder av abbor pluss en mort liggende ved et hull i isen. Fiskeren må ha rensert fisken på stedet, men morten var så liten at den fikk ligge. Trolig ble det fugle- eller revemat. Noen fiskere forlot fiskeutstyret og sjekket andre pilkehull, eller fordrev tiden med å prate med andre håpefulle fiskere. En fisker skal ha slått opp telt ved pilkehullet i påvente av napp. Men at det er fisk i vannet, er helt sikkert for i begynnelsen av april ble en rekke fiskespisende fugler observert. Mange fotografer tok bilder av fugler med fisk i nebbet.

Skøyteisen

Den fine skøyteisen ble stadig ødelagt av det rene «jojo-været» med vekslende

temperatur og nedbørsforhold. Mange var forsiktige med å gå på isen. Derimot var isen i siste del av vinteren fin å gå på. Tykk var den også. Så sent som 18. mars oppga en isfisker i den nordre delen om drøyt 50 cm. Midt i februar ble det anslått ca. 40 cm utenfor øyene ved rasteplassen. Et forhold som nok kan ha innvirkning på skøytelivet kan være at kommunen også i år brøytet og la forholdene til rette på Nøklevann. Også Langen i Enebakk snakkes det om fine skøyteforhold. Den som valgte skiene, hadde vannet eller vidda nærmest for seg selv på gode dager. Våren kom noe senere enn vanlig, men 20. april var søndre del av Østensjøvannet isfritt. Nordre del, der vanndybden er størst, forsvant isen to dager senere.

Dyrelivet

Dyrespor har det vært tett med. Reven er nok den mest aktive. Lange strekk som

ofte hadde sitt utgangspunkt på vestsiden av vannet, vitner om målbevisst vandring. Rådyrspor har det også vært mye av, ikke så rart med alle rådyr observert i området rundt vannet. Spor etter hund kunne lett sees ved siden av folketrållet, noe som viser at de aller fleste hundene har gått i bånd. Det er bra fordi svaner ute på isen kunne sees midtvinters, like hvite som snøen rundt.

Kunstmønster

Når lett snø faller på blank is og et lite vinddrag får det til å drive bortover, dannes det fine mønstre. En liten snøskavl kan vokse, vind fra en annen kant bryter ned det som er bygd opp. Vindretningen endrer seg, ofte etter topografien rundt vannet. Slik sett kan høydedraget ved Tallberget få innflytelse på hvordan snøen legger seg i nordre del av vannet, tidvis med et artig kunstnerisk preg.

Det ble dårlig med napp og tålmodigheten satt på prøve. Fiskeren her har tatt pause. Foto: Leif-Dan Birkemoe, 18.03.2023.

Fine mønstre av lett snø har dannet seg på isen. Foto: Leif-Dan Birkemoe, 11.02.2023.

Årets fugl 2023

– tårnseiler

Hvert år siden 1992 har BirdLife Norge (tidligere Norsk Ornitologisk Forening) valgt ut en fugleart som Årets fugl. I 2023 er det tårnseiler som er valgt som Årets fugl.

Tekst: Tore Nesbakken Foto: Svein Walther Hiis

Årets fugl

BirdLife Norge velger hvert år ut en fugl som det skal rettes spesielt fokus på både overfor medlemmer og media. Det legges opp til å gi informasjon om arten til folk flest samt å presentere status for den aktuelle fuglen. Ofte er det en art med mistanke om negativ bestandsutvikling som velges. I 2023 er det tårnseileren som er valgt ut. Selv om dette fortsatt er en ganske vanlig art, har den vist negativ bestandsutvikling de siste årene. I Norge er anslaget en nedgang på 15-30% de siste 24 årene, og mens tårnseiler var definert som livskraftig (LC) i Rødlista 2015, er den i Rødlista fra 2021 definert som nær truet (NT). Årsaken til nedgangen vet vi ikke sikkert. Mulige forklaringer kan være redusert forekomst av insekter og/eller mangel på egnete hekkplasser

Utseende og systematikk

Tårnseileren har helt mørk underside bortsett fra en gråhvit strupeflekk. Den har lange, sigdformede og spisse vinger og kløftet stjert. Lengden er 16-18 cm og den har et vingspenn på 40-48 cm. Tårnseileren sees vanligvis oppe i luften mens den jager insekter, ofte sammen med flokker av låvesvale og taksvale. Mange tar den derfor for å være en svale. Denne «misforståelsen» gjenspeiles i det gamle norske navnet på fuglen; tårnsvale. Tårnsvale var det offisielle norske navnet på fuglen fram til slutten av 1970-tallet. Tårnseileren (*Apus apus*) er imidlertid ingen svale, den tilhører familien seilere (*Apodidae*). Tårnseiler er den eneste arten i seilerfamilien som hekker i Norge.

Utbredelse og levevis

Tårnseileren hekker over så å si hele Europa unntatt lengst i nord. I Norge er den vanligst i lavlandet på Østlandet og Trøndelag, men den er funnet hekkende helt nord til Finnmark. Tårnseileren er trekkfugl som

ankommer fra overvintringsområdene i det sørlige Afrika i mai/juni og trekker sørover igjen i august/september. Opprinnelig bygde den reiret i hulrom i klippevegger, men i dag hekker den mest på bygninger, under takstein og andre hulrom. Paret holder sammen hele livet og kan bruke samme leirplass i mer enn 15 år.

Tårnseiler er luftens fugl. Utenfor hekkesesongen kan den tilbringe 9 måneder på vingene, uten å sette beina på fast grunn. Matsøk, kurtise, parring og søvn foregår i luften. De er funnet så høyt som 3 km opp i luften og hastigheter på over 100 km/t er registrert. Normalt har de fast grunn under føttene kun når de oppholder seg i reiret. På bakken lander de aldri av fri vilje. De «ubrukkelige» beina og lange vingene gjør at de ikke er i stand til å lette fra bakken. Hvis de ved et uhell havner på bakken, må de hjelpes, kastes opp i luften, om de skal komme seg på vingene.

Rugekasser til tårnseiler

Når det gjelder årsakene til den negative bestandsutviklingen for tårnseiler er det særlig to forhold som nevnes. Det ene er at næringsgrunnlaget er begrenset fordi forekomsten av insekter er blitt redusert. Dette kan skyldes klimaendringene og er ikke noe vi kan gjøre noe konkret med på kort sikt. Den andre årsaken er mangel på egnete hekkplasser. Moderne byggeteknikk har gjort det vanskeligere for tårnseileren å finne egnete hekkplasser, nisjer, og hull i bygninger er mindre tilgjengelige. For å avhjelpe dette kan det henges opp rugekasser spesialtilpasset til tårnseiler. I BirdLifes tidskrift (Vår Fuglefauna, nr. 1, 2023) gis en beskrivelse av hvordan slike rugekasser skal bygges og monteres/henges opp. Logg inn på hjemmesiden til BirdLife Norge for å finne denne informasjonen; Årets Fugl - BirdLife Norge.

«Kruttverket

– Oslos nye kulturhus»

Østensjøvannet er knyttet til Alnavassdraget der Østensjøbekken munner ut i Alnaelven ved Bryn jernbanestasjon. Alna danner på vei til Oslofjorden flere fosser som har gitt kraft til møllevirksomhet. Nygårdsfossen er en av disse.

Leif-Dan Birkemoe

Fossekraft

Ved Nygårdsfossen lå det lenge et slitent murbygg som gjennom årene har rommet forskjellige virksomheter, vesentlig mølledrift basert på fossekraft. Der turveien går under jernbanelinjen var det tidligere en demning i forbindelse med møllevirksomheten.

Hesteskosøm

Sigurd Senje skriver i sin bok *Alna, Oslos glemte byelv* om Christian III som i 1550 skjenket en sagmølle til byens hospital, og angir at denne må ha stått ved Alna mellom Kværner og Bryn, altså mest sannsynlig i Nygårdsfossen. I en artikkel i St. Hallvard 2/2004 skriver Odd Reitesund at murbygningen er fra 1906, men at C. Salomonsen drev Nygård kornmølle på samme sted allerede i 1865. Under samme bruksnummer står i 1888 oppført Loelven hesteskosømfabrikk. Denne fabrikken hadde 50 arbeidere i sving i 1885 med en årsproduksjon på 400 tonn sømjern. En hesteskosøm er «spikeren» som hestekoens festes til hoven med, oftest 8 pr. sko. Sømmen veier ca. 5 gram så 400 tonn sømjern skulle bli noe sånt som 80 millioner hesteskosøm, skriver Karsten Sølve Nilsen i boka *Alna* fra 2005. Fabrikken brukte vannkraft i produksjonen.

Ekspløsjon

27. juli 1850 var det en eksplosjon i en kruttmølle som i Morgenbladet dagen etter hadde følgende oppslag (transkribert): «I går sto å lese i dette blad en annonse om at Nygaards kruttfabrik ved Christiania var i full drift og i komplett stand. Kl. 7 i går aften sprang denne kruttmølle, som ligger ved Kværner i nærheten av Etterstad og tilhører Tollef

Olsen og D. Hartmark, med alle dens nye innretninger, inventar og tilbehør, i luften. Eksplosjonen ble merket som et jordskjelv over byen. Av arbeidere i møllen fantes det seks døde, ytterligere fem skadede, to levde, men med lite håp om redning».

Skaden ble utbedret, og kruttproduksjonen kom i gang igjen i november samme år. Fossekraft var nødvendig både ved stamping og valsing som begge var vanlige produksjonsprosesser ved fremstilling av krutt.

Kulturhus

Nå har bygningen blitt renoveret og stedet gitt det spektakulære navnet «Kruttverket – Oslos nye kulturhus» med tilbud om «det meste fra A til Å». Her er galleri, scene, kafé og bar. Ved utebordene kan kafégjestene høre fossebruset og betrakte vannmassene i elva. Det samme kan folk i Oslo badstuforening som holder til på samme sted.

Fra broen langs Alna er det godt utsyn til «Kruttverket – Oslos nye kulturhus». Foto: Leif-Dan Birkemoe, 22.04.2023.

Tårnseiler, årets fugl 2023. Foto: Svein Walther Hiis

Mer om hettemåkene

Hekkesesongen 2022 ble heller ikke noe høydepunkt for hettemåkene ved Østensjøvannet.

Morten Helberg, Høgskolen i Østfold

På sørspissen av øya står Morten Helberg klar med tauet om skal festes til den sørlige stolpen ute ved båten. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

Masterstudent Sine Hagestad talte alle reir flere ganger, og 18. mai var det 95 reir. Av disse var 37 på den nordligste av de gamle fiskebryggende nord for Fugleskjulet. Også fra denne restaurerte fiskebrygga forsvant ungene én etter én, og trolig var både sildemåka og kanskje også svømmende rev synderen. Ved siste registrering ble kun fem unger registrert, og to av disse var i Vade-dammen i nordenden av Østensjøvannet.

Design av opplegg for revetau
2022 ble det andre året Truls Aas ved Statsforvalteren og jeg hadde ute flytetau for å prøve å holde reven ute fra hekkeøyene som Østensjøvannets Venner så flott restaurerer år etter år. Vi hadde ute ca. 100 meter tau i en stor U rundt den største halvflytende øya på vestsiden av vannet, og så var øya sør for denne kontrolløy, uten tau. Begge disse ble overvåket med viltkamera. Åpningen på U'en pekte ut mot vannet, og

tanken var da at reven ikke skulle tørre å dykke under tauet, og heller ikke gidde å svømme rundt og inn i U'en. I tillegg hadde vi tau i en ny U rundt øya ved lekeplassen. Her var det et mere proft halvautomatisk kamera som filmet hele tiden.

Resultater

Svært få hettemåker la egg på tauøyene, men noen par var det her og der. Men de forsvant etter hvert, også på tauøyene. Og når vi fikk sjekket bildene fra kameraene, som altså ikke sender bilder, men skriver til minnekort, viste det seg at reven var forholdsvis ofte på kontrolløya, den uten tau. Men, det viser seg jo at denne lømmelen av en rev, eller kanskje er det flere, også kommer seg ut på øya med tau rundt! Faktisk er den ute der minst fire ganger, kl. 02:08 28 april, fem minutter over midnatt 2. mai, kl. 3:28, 13. mai og siste gang i dagslys kl. 4:49 den 24. mai. Alle gangene god

og våt, og kameraet stod på sørligste punkt på øya.

Opplegget forbedres i 2023.

Vinteren 2022/2023 ble øyene på vestsiden igjen ryddet, og Truls og jeg hadde ikke lyst til å gi opp kampen med reven så lett. Isen gikk sent i år, faktisk hele 17 dager senere enn i fjor, ca. 3 april i 2022, mot 20. april i 2023. Lørdag 22. april gikk vi i gang, fikk låne båt av Finn, og rigget tau i en full sirkel rundt øya på vestsiden. Øya ved lekeplassen fikk ny runde med tau i en U, vi har faktisk ikke sett reven ute på den øya på bildene.

Nyrestaurerte hekkeplattformer

Også de gamle fiskebryggene fikk en solid oppgradering våren 2023, med god hjelp av Erik og co fra Østensjøvannets Venner. Nå er det utvidet dekke med overheng utover vannet, og gjerde rundt så ikke hverken sildemåke eller rev så lett kan

1) Våt i pelsen ble reven fotografert med viltkamera på øya 2. mai 2022. Foto: Viltkamera.

2) To hettemåker. Foto: Svein Walter Hiis.

3) Søndre hekkeplattform klar til å ta imot hettemåker. Foto: Morten Helberg.

4) Truls Aas med flytetauet som skal legges ut på yttersiden av øya. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

komme til måkeungene. Nå får hettemåke-ungene holde seg inne på plattformen til de kan fly, og det er de tilpasset og dette bør fungere bra. Vi har også laget noen små skjulbokser til dem så de kan få skygge og løpe og gjemme seg om det er behov for dette.

Hettemåkene i Europa har også en liten pandemi

Sommeren 2021 var det et lite utbrudd av fugleinfluensa i Norge, hvor det døde noen titall svaner rundt Oslo. Dette er en dyresykdom som normalt ikke er farlig for oss mennesker, men sykdommen stammer fra et virus, så vi skal unngå å ta på døde fugler som kan ha vært syke uten som et minimum å ha på engangshansker. Vinteren 2023 kom det et nytt utbrudd, og nå var det stort sett unge svaner som ikke var klekt enda ved forrige utbrudd, som ble syke. Mange ungfugler klarte seg, men noen døde. Trolig hadde de eldre svanene

fått immunitet da de overlevde forrige utbrudd.

Dette fugleinfluensaviruset finnes i flere varianter, noen er mere dødelige enn andre, og det muterer stadig. I desember begynte det å komme meldinger om syke måker nedover i Europa, og en variant av viruset fikk navn *argentatus* etter gråmåkas latinske navn! Aldri ett godt tegn, og etter hvert kom det også meldinger om syke og døde hettemåker. Alle måkene våre er jo forholdsvis nære slektninger, så når et virus har tilpasset seg en art kan som regel andre også bli syke.

Våren 2023 ser lovende ut

Når dette skrives i slutten av april har vi fremdeles ikke fått påvist noen syke hettemåker i Norge, så vi håper vi er heldige og ikke får sykdommen til Norge med trekkfuglene. Våre hettemåker overvintrer fra Danmark og sørover helt ned til Spania og Portugal, og 2-3 fugler er til og med sett

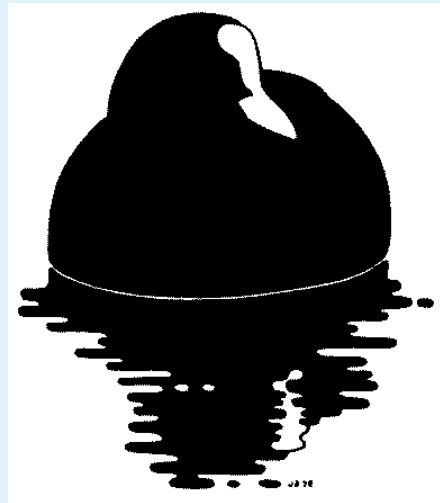
så langt som i Marokko. Det er flest syke hettemåker i Nederland denne våren, og her blir omtrent 30-40 norske hettemåker med fargeringer observert hver vinter. Faktisk flyr flesteparten av Oslos hettemåker til de britiske øyene. Hettemåka er litt uvanlig blant måkene ved at den er veldig trofast mot vinterområdet sitt. Har de først funnet seg en park eller strand et sted så flyr de så godt som alltid tilbake til samme sted vinter etter vinter.

Men hekkeområdene er akkurat den måkearten ikke like trofast mot. Tilbake i 2018 var det hele 1250 hettemåker på Østensjøvannet, og når vi nå kun har 95 par så vil jo det si at masse fugler har flyttet ut. Vi har en hel del ringavlesinger som viser at hettemåkene som hekket ved Østensjøvannet hekker på øyer i fjorden. Så vi håper for fremtiden at vi klarer å holde reven ute fra hekkeøyene, så både hettemåker, ender og sothøner får være i fred med egg og unger.

Foreningens sothøne-logo

Sothøne-logoen til Østensjøvannets Venner ble lansert i 1978, faktisk før foreningen ble etablert, først som aksjonsgruppe i 1983 og som forening i 1988. Hvem som sto bak tegningen som ble foreningens mye brukte kjennemerke har en spesiell historie.

Leif-Dan Birkemoe

Sothøne-logoen til foreningen tegnet av Jon Solberg.

I slutten av januar traff jeg helt tilfeldig biologen og den fugleinteresserte Jon Solberg ved Østensjøvannet. Vi kom bl.a. inn på logoene til Østensjøvannets Venner, den ene for medlemsbladet Sothøna, tatt i bruk da første nummer av bladet ble utgitt i juni 1990, utformet av Anne Durban.

Da fortalte Jon Solberg meg ganske overraskende at det var han som hadde tegnet sothøne-logoen, som er benyttet av foreningen helt fra starten. Etter oppfordring sendte han meg en kort versjon av hvordan logoen ble til:

Solberg forteller om tegningen - Tegningene mine er oftest abstrakte mønstre og figurer. Så kan det dukke opp fugler likevel! Denne tohodete fuglen kom spontant fram mens jeg tegnet. Metoden min er å tegne med tusj, avfotografere tegningen og så arbeide videre med tegningen i programmet Photoshop. Her har jeg lagt inn en ramme, en skygge og et slags landskap i farger. Bildet er ett av ni i en serie. Serien heter - Umulige zoologier.

Hva er en logo?

En logo er et bumerke eller kjennemerke for en virksomhet, en organisasjon, institusjon eller lignende. Logoen bør enten gi en spontan forståelse av hvilken virksomhet den representerer eller hva den står for, eller den bør være utformet med en grad av originalitet og særpreg som gjør at den blir lagt merke til og etter hvert knyttes til virksomheten. Logoen bør være relevant og tilpasset målgruppen.
Kilde: Store norske leksikon.

Fuglerapporten fra 1978

- Vi var fire unge menn, tre av oss hadde gått på naturfaglinja på KG og en av oss var en kjenning fra fuglekikking på Østensjøvannet. Vi hadde bestemt oss for å gjøre fuglekikkinga på vannet litt seriøst. I flere sesonger sørga vi for å være på vannet hver morgen, vår og høst. I 1978 laga vi en rapport om fuglelivet i samarbeid med Oslo kommune. Rapporten om Østensjøvannet trengte en forside. Jeg fikk jobben i vennegjengen og valget ble en tegning av en karakterfugl; sothøna.

Jon Solberg forteller videre:

- Ved oppstarten til Østensjøvannets Venner ble jeg spurt om foreningen kunne bruke tegningen fra rapporten vår som logo. Jeg sa ja, ikke så reint lite stolt. Så, over førti år etter at jeg tegnet sothøna kan jeg konstatere at logoen fremdeles er i bruk.

Finn Arnt Gulbrandsen som var med fra start og foreningens første leder, Erik Damsgaard, kan godt huske at de valgte sothøne-logoen som foreningens første kjennemerke og at de begge synes det var en god og riktig løsning.

Østensjøvannets Venner synes det er hyggelig at logoens tegner og historie kan fremheves og minnes ved foreningens 40 årsjubileum. Egentlig er logoen 45 år om vi regner fuglerapporten fra 1978 som lanseringsdato. Østensjøvannets Venner takker Jon Solberg for hans fine tegning. Den vil vi fortsette å bruke som foreningens varemerke!

Fuglenes dag

BirdLife Oslo og Akershus, lokalforening av BirdLife Norge, arrangerte sammen med Østensjøvannets Venner Fuglenes dag på vestsiden av Østensjøvannet 14. mai. Fra 2010 har dette vært en årlig aktivitet for å fremme interessen for fugler. Aktivitetene var mange, fra minikurs om fuglesang, foredrag av bl.a. Finn Arnt Gulbrandsen

fra Østensjøvannet Venner der han tok opp spørsmålet bypark eller naturpark, til korte fugleturer med Håkan Billing, leder i BirdLife Oslo og Akershus. Det var også eget aktivitetstelt for barna. Østensjø Husflidslag sørget for salg av bl.a. nystekte sveler. Om lag 600 besøkende var innom i løpet av dagen.

Håkan Billing, leder i BirdLife Oslo og Akershus, holdt minikurs om fuglesang i Fugleteltet. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

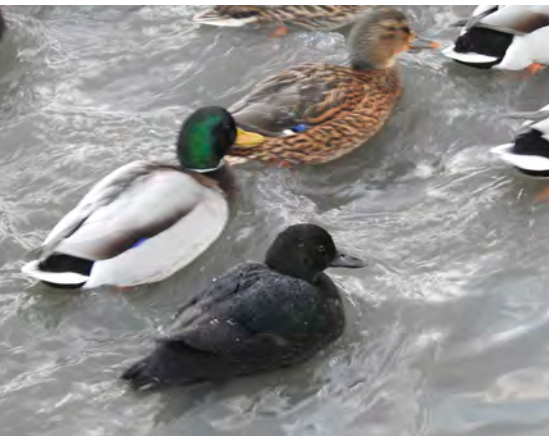

Østensjø Husflidslag serverte bl.a. nystekte sveler ved turveien. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

Fugler ved Østensjøvannet i 2022

Det ble rapportert om besøk av 135 fuglearter i 2022.
Som så mange andre år var det mange spennende observasjoner.

Audun Brekke Skrindo

Smaragdand. Foto: Audun Brekke Skrindo.

Kjernebiter. Foto: Ellen Askum

Kvinand. Foto: Audun Brekke Skrindo.

Etter 20 år med faste tellinger kom i 2018 ut en bok som beskriver alle fuglearter som er sett i miljøparken. (Se nederst i rapporten for ytterligere informasjon om boken). Årsrapportene slår sammen de faste tellingene med tilfeldige registreringer fra hele året. Rapporten utgis av BirdLife på oppdrag fra Østensjøvannets Venner. I 2022 startet tellingene 20. mars og ble avsluttet 8. oktober. Totaltellingene har som mål å gi gode tall på artenes totale forekomst innenfor miljøparken. De faste tellingene har som mål å avdekke endringer som ellers vil kunne være mindre synlige ved tilfeldige registreringer. Rapporten gir miljøforvaltningen oversikt over både antall arter og god innsikt i antall individer som besøker Østensjøvannet miljøpark i løpet av et år.

Fugleåret 2022 - oppsummert

Rapportering av fugler ved Østensjøvannet i 2022 inneholder 135 rapporterte arter. Som så mange andre år var det mange spennende observasjoner også i 2022. Under følger eksempler på litt sjeldnere arter som besøkte miljøparken.

Andefugler

Snadderand ble rapportert med én hann 2. oktober.

Knekkand ble rapportert med et par den 26. mai.

Krikkand sett fra 18. mars (3) og ut året (3. desember). Største antall var 35 i midten av september.

Skjeand ble rapportert første gang 20. april. 1-2 individer gjennom sommeren. 3-4 individer i oktober og november. Siste observasjon 13. november.

Taffeland ble observert to ganger; 30. september og 25. oktober (en hann).

Ærfugl ble rapportert med ett individ som passerte over vannet 2. mai.

Svartand ble rapportert med ett individ 20. oktober.

Lappfiskand besøkte miljøparken med ett individ fra 15. oktober til 6. november.

Laksand ble først observert 16. mars (2 fugler). På høsten ble 2 til 4 individer rapportert på vårtrekk. Siste rapport var 4 fugler 13. november.

Lommer/dykkere/hegrer

Horndykker besøkte vannet 29. og 30. april med ett individ.

Rovfugler

Havørn ble registrert med 1 fugl 22. august.

Sivhauk ble registrert fly over vannet (1 ind.) den 1. september.

Lerkefalk ble observert jakte i området ved to anledninger; 6. og 24. juli.

Riksefugler og traner

Vannrikse har overvintret fra 2020, og har siden etablert seg fast med 1-3 individer. Arten ble rapportert jevnlig gjennom året. Seint på sommeren ble en ungfugl filmet ved Abildsøfeltet, så arten antas å ha gjennomført hekking i miljøparken i 2022.

Vadefugler

Temmincksnipe ble rapportert den 12. og 13. mai.

Rugde rapportert én gang den 8. mai.

Kvartbekkasin overrasket, som i 2021, med å overvintre. Først rapportert 5. januar.

Deretter ble hele 4 fugler rapportert fra 10. til 26. januar.

Spettefugler

Vendehals passerer antagelig årlig, men blir sjelden registrert. I 2022 ble det hørt ett individ den 9. juni.

Spurvefugler

Nattergal ble registrert syngende den 7. juni.

Blåstrupe sees relativt sjelden, men ble i 2022 rapportert med en fugl den 1. september.

Brunsanger var ny art for miljøparken (og Oslo for øvrig) i 2022. Arten ble registrert 14. til 16. oktober.

Løvmeis ble rapportert med ett individ den 29. januar.

Brunsisik er sjelden i miljøparken. Ble først registrert 24. februar, deretter 26. mars og 3 ganger i mai. På høsten ble arten sett i august, september og oktober. Siste rapport i 2022 var en fugl 3. november. (Det er rapportert 35 fugler den 14. oktober, men dette er ikke validert og er sannsynligvis gråsisiker).

Boka om Østensjøvannets fugler

Fugleboka om forekomsten av fugler i Østensjøområdet miljøpark er en smart liten feltbok som får plass i lommen. Boken oppsummerer kort biologien, trekkinformasjon, utseendet og utvikling til alle fuglearter som er sett innenfor miljøparken gjennom tidene (opp til og med 2018). Boken gir også en innføring i hvordan registreringene foregår, viser grafisk oversikt over hvor mange individer som maksimalt er sett på én og samme dag i hver av de tolv månedene. I tillegg er det nærmere beskrivelse av utviklingen for noen utvalgte arter fra de 20 årene jeg har talt fuglene i miljøparken.

Send e-post til audun@skrindo.no dersom du vil bestille boken. Den koster kun kr. 200,-

Overlevering kan avtales dersom det er mulig å møtes. Boken kan også sendes direkte hjem til din postkasse for totalt 250 kroner.

Audun Brekke Skrindo
februar 2022

Død toppdykker får «nytt liv»

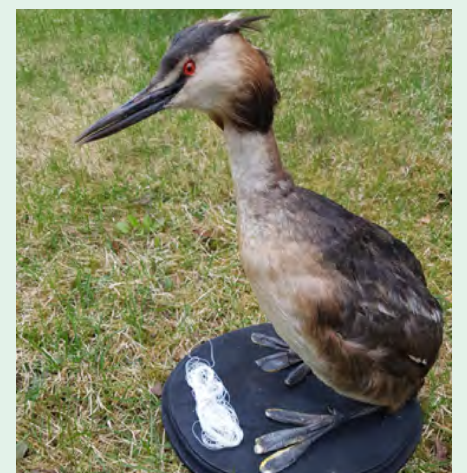
Amund Kveim

For tre år siden ble vi gjort oppmerksom på en død toppdykker ved Bølerbekkens utløp. Fuglen ble tatt i land og det viste seg at den hadde en lang line stramt rundt halsen.

Toppdykkeren er nå preparert og vil bli utstilt på Besøkssenter våtmark Oslo på Bakkehavn. Linen er også tatt vare på som en del av fortellingen. Den var så lang at den strakte seg fra vannet, over Vassenga nord for Bølerbekken, over turveien og inn i krattet ved hestebeitet. Vi trodde først det var et fiskesnøre, men vi gjetter nå på at det har vært en line til en drage eller lignende. Fiske i Østensjøvannet er som kjent forbudt i isfri sesong, men noe spesifikt drageforbud har vi ikke. Vi håper dette var et engangstilfelle.

Død toppdykker ved Bølerbekken. 30. juli 2020. Foto: Amund Kveim.

Fuglen får nå et «nytt liv» på Besøkssenter våtmark Oslo. 11. mai 2023. Foto: Amund Kveim.

En blågrønn visjon for byens vassdrag

Oslo Elveforum, forum for vassdragene i Oslo, har utgitt et hefte som ser tilbake på hva som er oppnådd, men også fremover om beskyttelse av byens elver, bekker og vann i byggesonen. Hftet er først og fremst rettet mot byens politikere.

Leif-Dan Birkemoe

Elvene og bekkene i Oslo er under kontinuerlig press, særlig av utbyggingsinteresser. Vi ser at politikere, til tross for sine uttalte gode intensjoner, stadig lar utbyggerinteressene få igjennom prosjekter som bryter avstandsgrensene som skal beskytte vassdragene. Tydelige råd fra faglige etater, kunnskapsmiljøer, bydeler og befolkning settes til side. Slik heter det i heftet *En blågrønn visjon for byens vassdrag*, Oslo Elveforum 2023, rettet mot politikere om Oslos elver, bekker og vann.

Fra marka til fjorden

Visjonen om levende vassdrag fra marka til fjorden har helt fra Oslo Elveforum ble opprettet i 2000 vært hovedbudskapet. De ti hovedvassdragene ligger som en vifte i det store landskapsbildet. I dette bildet ligger også Østensjøvannet med sitt nett av bekker.

Gjenåpning av bekker til Østensjøvannet

Store deler av tilførselsbekkene ligger i dag i rør. Ettersom disse munner ut i Østensjøvannet naturreservat, bør åpning prioriteres der det er mulig. Dette gjelder særlig deler av Bølerbekken, Godliabekken og Rustadbekken. Dette vil bidra til å bedre vannkvaliteten i Østensjøvannet, som i dag er dårlig.

Oslo har 10 hovedvassdrag fra Marka til fjorden. Ni av disse renner ut i Oslofjorden, mens den østligste - Ellingsrudelva - renner ut i Øyeren. Østensjøbekken renner ut i Alna og er altså en sidebekk i Alnavassdraget.

Byøkologisk program for 2000-2014 programfestet at «Oslos elver skal renses og rorlagte strekninger åpnes der det er mulig».

Gjenåpning

Selv om farten i gjenåpningsarbeidet har tatt seg noe opp de siste ti årene, går det fortsatt altfor sakte. Men det finnes lyspunkter. Det kommunale styringsdokumentet «Prinsipper for gjenåpning av elver og bekker i Oslo» fra 2015 er et viktig instrument i arbeidet for å realisere det politiske målet om å gjenåpne flest mulig av Oslos lukkede elve- og bekkestrekninger. Dokumentet er under revidering. Oslo Elveforum forventer et langt mer ambisiøst styringsdokument med konkrete mål for gjenåpning og at det behandles i

bystyret etter offentlig høring. Dette gjelder også de prioriterte tilførselsbekkene til Østensjøvannet.

Klimatiltak

Gjenåpning av elver og bekker er et viktig klimatiltak. Åpne vassdrag kan håndtere økte og mer intensive nedbørsmengder og forhindre oversvømmelser. Også bedre vannkvalitet oppnås ved sedimentering i åpne områder. Dermed vil Østensjøvannet også få sårt tiltrengt friskt vann.

Bydelsutvalg

Hftet er primært myntet på politikere. Planen er at samtlige bydelsutvalg skal få mulighet til å sette seg bedre inn i elver og

bekker som berører bydelen, både gjennom korte presentasjoner, men også ved å kunne lese konkret om det enkelte vassdrag og se sammenhengen mellom vassdragene i byggesonen.

Hftet behandler også en rekke andre forhold knyttet til elve- og bekkesystemet, slik som biologisk mangfold, forvaltningsplaner, brede kantsoner, overvannshåndtering, turveier, skilting og fremfor alt bedre vern.

En blågrønn visjon for byens vassdrag gir et godt grunnlag til å bli kjent med eget vassdrag.

Hftet kan lastes ned på hjemmesidene til Oslo Elveforum: <https://www.oslo-elveforum.org>. En blågrønn visjon for byens vassdrag.

Moro med overvann

Overvann kan brukes til flere formål, også til lek og moro for barn.

Leif-Dan Birkemoe

Som del av skolegården på Østensjø skole er søledammer erstattet av små dammer med overvann fra faste flater på skoleområdet. Straks etter et regnvær eller snøsmelting er dammene et trekkplaster for de yngste elevene enten det er de tre dammene langs gjerdet mot Haakon Tveters vei eller den lange groften mot Østensjøveien. Strategien til Oslo kommune om behandling av lokalt overvann gir mulighet til flere formål enn oppsamling og fordroyning.

Fordroyes

Moderne overvannsløsninger omfatter løsninger der overvann fordroyes, dvs. holdes tilbake i åpne løsninger (renner, bekker, dammer, kanaler, forsenkninger osv.) eller i kombinerte løsninger (åpen/lukket). Tradisjonelle lukkede ledningsanlegg under

bakken har begrenset kapasitet og liten evne til å rense overvann. Med et klima med forventet større nedbørsmengder, er det en målsetting at overvann i større grad håndteres over bakken med vannhåndtering i naturen som forbilde.

Filtreres

På skoleområdet kan vi lett kjenne igjen strukturene i terrenget og forstå hvorfor de er anlagt. Mange lukkede utløp føres til områder med gress der vannet vil filtreres i grunnen når det synker ned. Den tradisjonelle veien ville vært å føre vannet til et kommunalt avløpsrør.

At overvannsdammene blir benyttet til lek i frikvarteret var neppe det første Oslo kommune hadde i tankene da de ble prosjektert.

En bro er bygget over grøften mot Østensjøveien. Utfordringen var trolig å komme over uten å falle ned i overvannet. Det gikk bra for de som forsøkte. Foto: Leif-Dan Birkemoe, 21.04.2023.

Ettersendes ikke ved varig
adresseforandring, men returneres
med opplysninger om riktig adresse.
Returadresse: ØVV, Pb. 77 Oppsal, 0619 Oslo

Hønehauken dukket opp ved Bølerbekken i mars 2023. Foto: Lisbeth Simensen

Grønnstilk ved fugleskjulet i mai 2022. Foto: Lisbeth Simensen